

gea

quadern de la terra

número 11 - 2003
preu: 3 euros

**Territori:
un model
per a cada illa**

"SA
NOS
TRA"

CAIXA DE BALEARS

Fundació

Editorial

Per un pacte territorial

3

Informe**Plans insulars: tres models territorials diferents**

Taula rodona amb els responsables d'ordenació territorial dels consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera

Per *Sebastià Verd*

4

Document**Ordenació territorial o l'art de compartir l'hàbitat**Per *Antoni Martínez Taberner*

9

Territori**Créixer amb seny**

Entrevista a Manuel Cabellos,

per *Magdalena Cortés*

13

La improbable llei del solper *Constanza Forteza*

18

"El Pacte no ha frenat l'excés de construcció"Entrevista a Miquel Àngel March,
per *Gina Garcías Sansaloni*

21

Temps difícils per a la construccióEntrevista a Gabriel Oliver,
per *Juanjo Sánchez*

25

Un creixement més desmesurat que en els anteriors períodes d'expansióEntrevista a Joana Maria Garau,
per *Antoni Oliver*

29

Notícies del món

33

Les Illes

35

Agenda

38

Les opinions expressades a aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors i no compten necessàriament amb el suport de la Fundació "SA NOSTRA", Caixa de Balears.

La costa de les Illes Balears mostra indrets com aquest de sa Ràpita, al municipi de Campos, on a pesar d'haver mantengut intacte part del territori s'han fet construccions com aquestes a ran de mar, que avui ja no han de ser possibles.

Per un pacte territorial

El final de la legislatura ens deixa una estranya sensació, agredolça, pel que fa al medi ambient. Per una part, en aquests darrers quatre anys s'ha avançat molt en l'adopció de mesures proteccionistes, especialment en sòl rústic, però les dificultats d'administrar un pacte entre cinc partits i la mateixa perspectiva històrica de cada territori fa que enllestir tota la programació prevista sigui especialment difícil. Així, mentre a Menorca el Pla territorial es consensua més o menys amb èxit a l'empara de la Reserva de la Biosfera, no es pot dir el mateix de Mallorca ni de les Pitiüses on les divergències entre els socis de govern són notòries. A Mallorca la situació política exigeix una negociació constant, passa a passa, mentre que a Eivissa i Formentera el panorama és encara més negre després que Els Verds deixassin en minoria el Pacte.

I no obstant això, hom és conscient de la importància de l'ordenació territorial tant des del punt de vista exclusivament mediambiental com, lògicament, per a la reconversió d'un model econòmic que ja no pot créixer més a costa d'un recurs natural tan escàs com és el territori. De fet, les dues coses van lligades. La protecció de l'entorn condiciona el model econòmic a seguir i també a l'inrevés. Ho hem vist en el decurs de les darreres dècades i, sobretot, en els darrers cinc anys, període en el qual ha transcorregut l'anomenat "tercer boom". Un creixement fonamentat en l'increment de l'oferta turística i residencial és clarament insostenible. Calia, doncs, un canvi de rumb i aquest, sens dubte, s'ha emprés. Però el ritme és massa lent o, si més no, això és el que creuen els ecologistes, els més radicals dels quals semblen haver perdut, fins i tot, l'esperança en l'èxit de l'operació.

No ho creïm. Si més no per necessitat estam convençuts que finalment, com passa a Menorca, s'arribarà al consens, a un pacte territorial que afavoreixi el canvi de model sense que per això s'hagi de produir cap daltabaix social. La preservació del medi ambient és un valor natural i cultural, però també ho és econòmic. D'una banda no hi ha més remei que ajustar l'oferta a la demanda. No només es diu des del

Pacte o des de l'ecologisme, sinó també ho asseguren empresaris com Gabriel Escarrer. En aquestes circumstàncies no queda més remei que afavorir el diàleg, restablir les relacions entre el Govern i els hotelers i, d'una manera molt especial, arribar a acords entre l'Administració i aquells que gestionen el territori. El debat social suscitat entorn del Projecte de Llei de biodiversitat, inicialment rebutjat per les associacions agràries, així ho exigeix.

Tal volta hi hagi massa peces en joc, i massa poc temps per arrodonir les disposicions legals. Per un costat els plans territorials, en la redacció i aprovació dels quals hi estan implicats els consells insulars. D'altra banda, la Llei de quotes i la Llei del sòl que s'ha empès des de la Conselleria d'Obres Públiques i Urbanisme, i la Llei de biodiversitat, redactada a instàncies de Medi Ambient. Un autèntic trencaclosques, que ha d'encaixar. Des del GOB, i en el cas del Projecte de llei de biodiversitat, s'ha instat a incorporar al text el màxim possible de mesures consensuades amb les entitats socials i forces polítiques "sempre que aquestes coincideixin amb l'esperit de la llei i no desvirtuin el seu objectiu fonamental de conservar el patrimoni biològic de les Illes".

El mateix caldria dir dels plans territorials, especialment del de Mallorca i d'Eivissa-Formentera. És molt fàcil estar d'acord amb l'objectiu final: un major equilibri, un millor ús dels recursos naturals, en definitiva un model econòmic diferent i sostenible, però allò que a la pràctica és difícil és la concreció d'aquests models. A Menorca, sense llevar mèrits a ningú -ni al Pacte ni a l'oposició- potser sigui més fàcil perquè malgrat tot hi ha una menor pressió. La seva economia és més diversificada. Per contra, el gairebé conreu urbanísticoturístic de Mallorca i de les Pitiüses fa que l'entesa sigui molt més complicada. No obstant això, tots els agents socials sense excepció coincideixen en els grans objectius, la qual cosa ens du a l'única conclusió possible: és hora d'intensificar el diàleg. No es pot deixar passar aquesta legislatura sense tenir definit el model territorial o sigui el nostre futur.

gea
quadern de la terra

núm. 11 - febrer, 2003

Edita: Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears

C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
E mail: fundacio@sanostra.es

Consell Assessor:

Miquel Alenyà, Miquel Pasqual,
Andreu Ramis, Albert Catalan,
Miquel Rayó, Joan Mayol i
Bartomeu Tomàs.

Director: Sebastià Verd

Secretària de redacció:
Magdalena Mulet

Redactors i col·laboradors:
Jordi Calleja, Magdalena Cortés,
Constanza Forteza, Gina Garcías,
Maria Ferrer, Miquel Massutí,
Antoni Oliver, Jaume Rosselló i
Juanjo Sánchez.

Redacció: Fundesba SL.

F. de Borja Moll, 10 - entresòl
Tel. 971 71 16 61.
07003-Palma.

Disseny i realització:
Eparrutx, Tel. 971 420 966

Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 3 euros
Subscripció: 9 euros
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges

Adreça

Ciutat C/P

Tel Fax

Dades bancàries:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears, oficina

Compte corrent/llibreta d'estalvis núm.

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adreçau-la a:
Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears
C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
o bé per correu electrònic, a: fundacio@sanostra.es

*Els tres primers números de GEA - Quadern de la Terra
seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.*

Taula rodona amb els responsables d'ordenació dels consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera

La competència d'ordenació del territori correspon als consells insulars que, en aquests moments, es troben davant el repte de redactar i aprovar els respectius plans territorials. A Menorca gairebé tot és a punt i amb tota seguretat el pla

Plans insulars: tres models territorials diferents

Sebastià Verd

serà aprovat aquesta legislatura. No es pot dir el mateix en els casos de Mallorca o de les Pitiüses, on hi ha problemes més o menys greus per poder assolir aquest objectiu. A Mallorca costa d'arribar a acords fins i tot entre els socis del Pacte de Progrés que, segons sembla, han de negociar cada passa que donen. A Eivissa, la negativa d'Els Verds a la política urbanística del Pacte l'ha deixat en minoria. Díficil panorama, però, si més no, cal dir que s'ha avançat. Almenys s'ha fet el disseny dels plans, després de dècades durant les quals l'ordenació del territori havia estat el gran absent de les decisions polítiques.

Des de Gea ens hem volgut acostar a la realitat política d'aquests processos per boca dels seus principals protagonistes, els responsables d'ordenació del territori de cadascun dels consells insulars, als quals vàrem reunir a la nostra redacció. Josep Melià (Consell de Mallorca), Maria Lluïsa Dubon (Consell Insular de Menorca) i Josep Marí Ribas (Consell Insular d'Eivissa i Formentera).

GEA: *Els tres plans territorials són en marxa, però cadascun d'ells marca el seu ritme. En quina situació es troben?*

Josep Melià (Consell de Mallorca): Parlem de tres situacions distintes i, per tant, de tres processos que són dife-

rents, entre altres coses perquè cadascun s'ajusta al seu propi plec de condicions. En el cas de Mallorca, el plec dividia la feina a fer en set fases i, en aquests moments, ens trobam a la quarta, que és l'aprovació del model territorial que marca els criteris a seguir per a la redacció definitiva.

La cinquena fase serà la redacció del pla i l'aprovació inicial, la sisena la informació pública i presentació d'al·legacions i la setena, l'aprovació definitiva. El model territorial va ser aprovat el setembre, de manera que l'equip redactor té tres mesos per enllestir el pla, és a dir, a final d'any.

GEA: Per tant l'aprovació inicial serà el gener.

MALLORCA: Teòricament hauria de ser així, però, prèviament, ens farà falta l'acord polític. Una cosa és la feina tècnica i una altra diferent l'acord polític perquè el pla pugui ser aprovat tot i que només sigui inicialment.

Maria Lluïsa Dubon (Consell Insular de Menorca): El Pla de Menorca tal vegada sigui el que va més avançat dels tres. Som gairebé a punt de l'aprovació inicial. Si no hi ha res de nou l'haurem aprovada abans de Nadal. La major part dels documents ja estan tancats. Cal dir que ja vàrem fer una informació pública sobre l'Avanç i que ens hem anat entrevistant amb tots els col·lectius que hi varen fer al·legacions. Podem dir que el Pla gaudeix en aquests moments d'un ple consens social.

Josep Marí Ribas (Consell Insular d'Eivissa i Formentera): En canvi, a Eivissa i Formentera la situació és una mica, vaja!, prou més complicada, per moltes de raons: hem acabat una fase de diagnosi, després d'una feina tècnica que intentava plasmar el model polític territorial. Se'n va presentar un Avanç que va ser tres mesos a informació pública i s'hi varen presentar prop de dos-cents quaranta suggeriments. De moment només són suggeriments i no al·legacions, que corresponen a l'aprovació inicial. Hi ha hagut un gran debat social. Jo crec que molt obert i molt intens. I així està... I dic així està i no m'atrevesc a anar més enfora perquè, com vostès saben, per dur el Pla a aprovació inicial es necessita la majoria del Consell Insular i, ara per ara, aquesta majoria no existeix. O almenys això és el que cal deduir de les declaracions fetes pel grup popular d'una banda i pel grup mixt, per Els Verds que encapçala el senyor Buades, de l'altra. Cap d'aquestes parts no han manifestat el seu suport i, conseqüentment, una de dues: o es produeixen avanços polítics cap a un consens que a nosaltres ens agradaria que fos el més ampli possible, la qual cosa té moltes dificultats, o el govern veurà molt complicada l'aprovació inicial. Jo crec que el govern insular ha fet els deures, ha plantejat un model territorial important, però som a la situació que som i, de moment, no hi podem fer res.

GEA: A Mallorca també hi ha una situació difícil o no?

MALLORCA: Sí, sí.

GEA: Com la definiria?

MALLORCA: Jo diria que tenim una possibilitat d'acord bastant fàcil amb el Partit Socialista, amb el Partit Popular tenim una discrepància d'arrel, sobretot quant a infraestructures, ells voldrien autopistes i nosaltres unes carreteres més adaptades al nostre entorn... qüestions que no sé fins a quin punt marcaran la seva postura definitiva. En l'aprovació del model el PP es va abstenir i, per tant, podem esperar que a l'aprovació inicial bé mantengui aquesta mateixa postura o bé que voti afirmativament. Després tenim el PSM, Esquerra Unida i Els Verds que varen votar

en contra del model. Negociem amb ells i esperem que puguin donar suport a l'aprovació inicial. Tothom sap que aquest pla no el fan ells i, per tant, és normal que no estiguin d'acord amb tot. Però durant aquesta legislatura també s'han aprovat moltes lleis amb les quals Unió Mallorquina no estava d'acord en el cent per cent, però les ha votades a favor. Això és normal. Entra dins la lògica del Pacte, encara que ara alguns socis del Pacte no la vulguin entendre a aquesta lògica. Però nosaltres tenim intenció d'arribar a l'acord. Tenim aquesta voluntat.

EL MEDI AMBIENT COM A REFERENT

GEA: El camí és diferent, també ho són els objectius. En cada cas, quin és, per dir-ho de qualque manera, el punt d'arribada?

MENORCA: Jo crec que a Menorca partim d'un referent prou clar i que a la vegada ens serveix per tenir un consens ampli: la declaració com a Reserva de la Biosfera. A Menorca s'ha fet molta feina, durant molts d'anys, de conscienciació mediambiental. Crec que el nivell de consciència territorial i de sostenibilitat de la societat menorquina és francament elevat. Pens, sincerament, que a Menorca tots els partits polítics, fins i tot el Partit Popular, es troben en un estadi més avançat. Crec que hi ha possibilitat d'arribar a molts d'acords, almenys en les grans línies, entre les quals hi ha un primer objectiu clar: un pla territorial que encaixi dins la declaració de Reserva de la Biosfera. Tot un seguit d'exigències admeses per tothom que jo classificaria en tres eixos, el primer dels quals és una acció molt acurada sobre el sòl rústic. A Menorca el sòl rústic té una qualitat ambiental molt alta i a la vegada sustenta una activitat econòmica que encara aquí és molt important, com és l'agricultura. L'activitat agrària encara té un pes important a Menorca. Per tant, aquest és un dels eixos forts, així com l'increment dels espais protegits. A Menorca tenim protegit aproximadament el 40% del territori i volem arribar al 60%. S'incrementa, però, sobretot, es posa de manifest que el sòl protegit constitueix a partir d'ara un sistema, ja no es tracta d'una sèrie d'espais que conformen un trencacolums de l'illa sense acabar de completar, sinó d'un sistema en el qual totes les peces encaixen, i que estan interconnectades. I, finalment, un tercer gran eix és la contenció del sostre edificable, que ara és excessiu. Per exemple volem situar el sostre possible de places turístiques en vint-i-cinc mil. S'haurà de desprogramar sòl urbanitzable a zones turístiques i no permetre plurifamiliars a tota la zona POOT. Només s'autoritzaran habitatges unifamiliars i hotels de quatre o cinc estrelles. Moltes vegades per reduir la pressió sobre un espai no cal desclassificar-lo sinó reduir-ne l'edificabilitat.

EIVISSA: Hi ha aspectes del Pla de les Pitiüses que s'assemblen a Menorca, però d'altres que no s'hi pareixen gens ni mica. Menorca, per exemple, no té la pressió que té Eivissa sobre el sòl rústic. Jo crec que durant aquests anys de desenvolupament desbocat que ha patit Eivissa molts de pics s'ha arribat a pensar que no n'hi ha de sòl rústic, que tot és un immens solar, és a dir, un urbanitzable amb l'exigència que fan falta una mica més de metres quadrats. I és clar, això fa difícil qualsevol actuació en sòl rústic perquè la gent concep que li lleven uns drets urbanístics. Una altra cosa és si realment els tenia..., però el fet és que pensa que sí. Totes les limitacions que s'havien posat al

llarg de la història. Totes les lleis que s'havien aprovat anteriorment, des de la Llei d'espais naturals, a la Llei de costes, o a la Llei de directrius d'ordenació del territori i que ningú no havia explicat bé, ara recauen sobre el Pla territorial que, sembla, és el que imposa totes les traves. Bé, és un mèrit o... una càrrega que hem de patir els actuals responsables de les institucions, perquè els anteriors no havien fet ni els deures ni havien informat adequadament... i si tornam al Pla, la pregunta era: què pretén aquest pla? Doncs, intenta fer un estudi ben acurat del que és el sòl rústic i dels seus usos, per determinar-los en un

mapa d'usos, de vegetació, de la mateixa terra... tot el que són zones a protegir, zones que serien d'interès paisatgístic, zones d'interès agrari o zones de rústic comú. S'ha fet una feina bastant intensa, de la qual han sorgit unes limitacions que, com a proposta, i dic com a proposta perquè encara no s'ha aprovat res, es mostren a la gent i

es determinen parcel·les mínimes molt més grosses de les que hi havia abans i a moltes de les quals no s'hi pot construir. Per exemple, a rústic comú serien 14.000 metres, a àrees d'interès agrari de 25.000 a 40.000 m², i encara molt més grans o es prohibeixen la construcció a les zones ANEI, o als parcs naturals, perquè no oblidem que ara hi ha dos parcs naturals a

s'Atalaia i ses Salines que abans no hi havia, ses Salines només era reserva. També s'hi fan una sèrie d'interconnexions entre aquests espais per tal de preservar la biodiversitat... I pel que fa a sòl urbà o urbanitzable, aquí també teníem un problema important, perquè el sòl vacant a les Pitiüses ens permetia construir un total de 120.000 places més. Actualment en tenim construïdes 260.000. Clar, això era absolutament insostenible. Aquí mai no s'havia analitzat quines eren les necessitats de la població, és a dir, per atendre'n el creixement vegetatiu, sinó que s'ha anat al pur negoci. S'havia de posar una mica de remei. I com? Doncs, primer amb la moratòria i després amb l'aplicació d'una cirurgia territorial que quasi sempre és molt delicada: desclassificar sòl urbanitzable i també urbà que no s'hagi consolidat i que per tant no ens hipotequi amb excessives indemnitzacions. També amb acords urbanístics per reduir l'edificabilitat i també amb l'aplicació de quotes, que nosaltres ja hem inclòs a l'Avanç sense que curiosament, i a diferència de Mallorca, no hi hagi hagut cap discussió sobre aquest tema. És una norma que està inspirada i bàsicament copiada de la Llei de quotes que el Govern tramita. Això ens permetria construir un 1% anual, és a dir, devers 25.000 places en deu anys.

Ma Lluïsa Dubon:
"A Menorca el referent és la Reserva de la Biosfera"

EL DEBAT SOBRE LES QUOTES

GEA: *Com es reparteixen aquestes quotes, perquè aquest és un dels temes més debatuts del Projecte de Llei?*

EIVISSA: Aquí hem aplicat una fórmula de no-proporcionalitat directa sobre el que té construït cada municipi, perquè entenem que no era correcte que els municipis on més s'ha construït, com el d'Eivissa capital o Sant Josep, tinguin també més coixí, per quota. I per tant hem imaginat una fórmula segons la qual una part, el 60%, de les 25.000 places es distribueix igualitàriament entre tots els municipis i només un 40% de forma proporcional. És a dir, que es proposa una discriminació positiva que afavoreix els municipis que menys han crescut i això, fonamentalment, per poder atendre l'increment vegetatiu de la població. Això és més o menys el mateix que s'ha pensat respecte de classificar nou sòl urbanitzable. Sòl classificat n'hi ha de sobres i, per tant, no se n'autoritza de nou, excepte per a dos municipis on hi havia escassetat: Formentera i Sant Joan, que és el municipi més petit i amb menys pressupost... Bé, perdonau, he intentat sintetitzar els objectius, però tal volta m'he allargat massa o tal volta no hagi quedat encara molt clar.

REEQUILIBRI TERRITORIAL

GEA: *Pens que sí ha quedat clar.*

MALLORCA: És que explicar els objectius d'un pla territorial no és gens senzill.

GEA: *Com a mínim, els eixos principals.*

MALLORCA: Bé, en els eixos principals sí que hi ha coincidències entre els tres plans, perquè, és clar, el seu punt de partida és el mateix, tots han de desenvolupar les Directrius i la Llei d'ordenació territorial. Evidentment, el Pla de Mallorca també ha de protegir el sòl rústic, però aquesta protecció es desprèn d'allò que no diuen les Directrius, perquè no varen ser prou valentes per impulsar les categories de sòl rústic que ja preveïen que hi havia d'haver, però sense dibuixar-les sobre el mapa, que és el que ara han de fer els plans territorials. O les àrees de prevenció de riscos, on no es podrà edificar, o les àrees de protecció territorial, que també seran inedificables, i també altres categories amb diferent protecció. En aquest sentit, el Pla de Mallorca no només complirà aquest deure sinó que a sòl rústic regularà les segregacions que nosaltres pensam, per la composició cadastral i de propietat actual, que és amb diferència la mesura més proteccionista que mai no s'ha fet en sòl rústic. S'ha fet en aquesta legislatura i el Pla territorial la consolidarà. Després jo destacaria com un dels eixos principals per a nosaltres, Unió Mallorquina, la seguretat jurídica. Pensam que hi ha molt d'operadors jurídics i molts de ciutadans que pensen que l'urbanisme ha esdevingut un caos, on els drets adquirits no valen res, on l'Administració actua amb una alegria impròpia de la seva responsabilitat. Nosaltres pensam que és bo per a tothom donar un marc fiable i estable. Igualment, hem de fer una previsió de creixement. Com a Eivissa, hem de repartir el percentatge del 10% previst a les DOT. Hem de repartir aquest sòl que està relacionat amb les anomenades àrees de transició, que és una altra figura de sòl rústic que el Pla territorial ha de dibuixar per ubicar el possible creixement urbà... I un altre

eix és la presa de mesures entorn de les moratòries, les dues normes cautelars que ha adoptat el Consell de Mallorca, que actualment vigeixen i que es relacionen directament amb el sòl vacant. D'acord amb el model territorial es poden fer quatre coses. O deixar les coses com abans de la norma cautelar, amb la qual cosa es podria fer tot allò que la normativa municipal permetia. O desclassificació, tot i que planteja un problema molt greu, perquè si bé el sòl urbanitzable és relativament fàcil de desclassificar no passa el mateix al sòl urbà. El sòl urbà és una qüestió de fet i no de dret... En qualsevol cas és un debat jurídic molt complicat. En aquest sentit el criteri jurídic més estès és que el sòl urbà no es pot desclassificar. En teoria pura això és així... I la major part de sòl vacant és urbà. Per això s'ha d'acudir, bàsicament, a reduir la densitat, l'edificabilitat... la qual cosa ens du a la quarta possibilitat: declarar aquestes àrees de reconversió territorial. És a dir, en lloc de crear nou sòl per dur-hi els hotels que volem llevar de la primera línia, aprofitar aquestes zones urbanes o urbanitzables per ubicar-hi les noves instal·lacions turístiques. Ho estudiem.

GEA: *I també s'han de dibuixar les grans infraestructures.*

MALLORCA: En efecte. Ha de marcar les infraestructures supramunicipals. Allà on s'han d'ubicar o en el cas de les carreteres o de la xarxa ferroviària per on han de passar. Ha de marcar desdoblaments, el projecte de les vies parcs... etcètera. En definitiva, marcar els criteris dels plans sectorials, com el pla de carreteres, de residus, de camps de golf...

GEA: *Entès que és complicat resumir en poques paraules tot un pla, però, tot i que sigui per cercar aquest titular que d'alguna manera resumeix el contingut d'un article o d'una informació, com definiria vostè el Pla de Mallorca, el seu objectiu essencial, el del sector turístic, per exemple?*

MALLORCA: Jo no li puc donar un titular. Sou els periodistes que feis aquesta feina... però bé... el Pla vol una reducció del creixement urbanístic, un canvi de model territorial. Això en general i sense una excessiva projecció turística, perquè l'ordenació de zones turístiques quedà més o menys definida el 1995. Almenys en teoria. Amb el POOT quedaren congelades les zones turístiques de manera que només poden créixer mitjançant la reconversió territorial i aquesta reconversió és una filosofia que nosaltres volem impulsar. El tema de les places turístiques no és cap obsessió per a nosaltres. Si més no, el darrer gran boom no ha vingut per la construcció de places turístiques, que des del 1990 gairebé no han crescut, sinó per l'ús residencial. Un problema diferent és que es facin edificis residencials i que després tinguin un ús turístic. El problema, almenys el problema turístic, el tenim en el sòl residencial i aquí és on s'ha d'actuar.

GEA: *Mallorca és un territori més complex que les altres illes. A les DOT es parlava d'una espècie de comarcalització i ara, per contra, sembla que el Pla contempla l'illa com una única unitat.*

MALLORCA: La Llei d'ordenació territorial del 1987 preveia unes figures que havien de desenvolupar les Directrius que era els plans territorials parcials, i s'intentà fer al Pla, el "pla del Pla", se'n recorda? Però aquests plans varen desa-

parèixer amb les Directrius i amb la nova Llei del territori. Allò que les DOT preveuen són els plans territorials insulars. Aquest canvi no és del Pla sinó que respon a un canvi de filosofia sorgit al legislatiu.

GEA: *A Eivissa s'han acceptat els criteris de la Llei de quotes. En el cas de Mallorca quina és la situació?*

MALLORCA: Bé, si la Llei de quotes s'aprova nosaltres establim les quotes. La nostra postura amb relació a aquest tema és molt clara: mentre no hi hagi llei no establim quotes i quan hi hagi llei, doncs llavors establim quotes... En qualsevol cas, també s'ha de dir que hi ha una discrepància jurídica sobre si s'ha de menester una norma legal que habiliti aquestes quotes o no. Des del nostre punt de vista pensam que el Projecte de Llei de quotes és un nou element d'inseguretat jurídica. Però si el Parlament aprovà la llei, no li càpiga cap dubte que nosaltres l'aplicarem, com no podria ser d'altra manera.

PREOCUPACIÓ PEL MEDI AMBIENT

GEA: *Hi ha una qüestió que des de la nostra publicació ens preocupa molt. És el medi ambient. La consellera de Menorca ho ha deixat ben clar quan ha dit que el referent principal del Pla territorial era la declaració de Reserva de la Biosfera. Passa el mateix a Mallorca i a les Pitiüses; és tan essencial aquesta protecció de l'entorn?*

EIVISSA: Els criteris generals que marquen el Pla territorial d'Eivissa i Formentera s'inspiren ja d'entrada en la Carta Europea del Territori, en un ús racional del territori, dels recursos naturals, etc. Això està absolutament encaminat cap a la cura mediambiental que obligatòriament hem de tenir en els anys que corren. D'altra manera no es podria entendre. Sobretot en uns territoris insulars. És evident que els temps en què era permès fer qualsevol cosa de qualsevol manera han passat. I si no, per comprovar-ho n'hi ha prou a observar que totes les lleis autonòmiques relacionades amb el territori van en la direcció de gaudir d'un entorn natural satisfactori. Una altra cosa és discutir sobre qui ha de tenir les competències... en matèria de medi ambient. Aquí podríem discutir una mica més, perquè clar... mentre redactam el Pla territorial, es legisla tant a l'Estat com al Parlament balear en assumptes que afecten el mateix Pla. Nosaltres, per exemple, tenim un greu tema que és purament de competències. L'Administració central, a través d'AENA, preveu una ampliació demencial, absurda, de l'aeroport d'Eivissa... que implica una enorme quantitat de finques i d'expropiacions i resulta que nosaltres,

Josep Marí Ribas:
"A Eivissa havíem arribat a pensar que el sòl rústic no existia"

que tenim la competència d'ordenació del territori, no hi podem fer res. Això és il·lògic.

MENORCA: En el cas de Menorca hem tengut molts de contactes amb AENA i hem arribat a acords per tal que l'aeroport no fos un element imposat des de fora i que desdigués del marc territorial que hem dibuixat. D'altra banda, jo voldria insistir, encara que amb això surti una mica del Pla territorial, en el fet que a Menorca, en aquesta legislatura, es treballen simultàniament cinc plans parcials d'ANEI, quatre de costa i un d'interior, que juntament amb el Parc Natural des Grau, prote-

geixen els espais més emblemàtics de l'illa, entre altres totes les platges verges que queden. I, per afegir qualche cosa més, doncs a Menorca, com ja s'ha fet a Eivissa, hem redactat un pla de telefonia mòbil... I també, no se'ns pot oblidar: el famós Camí de Cavalls sobre el qual s'ha aprovat una llei en el Parlament que delimita el camí i ara és a punt d'aprovar-se el Pla parcial. Hem treballat a diferents escales per dissenyar el nou model territorial de Menorca, els fruits del qual es podran començar a veure la pròxima legislatura. Jo sempre he dit que per a nosaltres aquesta ha estat la legislatura de la planificació i que la pròxima ho serà de la gestió. En aquest sentit, tenim previst crear una oficina per atendre ciutadans i ajuntaments per tirar endavant el Pla territorial que volem deixar aprovat definitivament abans de les eleccions.

Josep Melià:
"a Mallorca ens preocupa la seguretat jurídica"

MALLORCA: És evident que pel que fa al tema del medi ambient, com en el cas de la biodiversitat, hi ha una discussió de competències. El Pla territorial i la Llei de biodiversitat es mouen en àmbits competencials diferents i això crea problemes. I no és que nosaltres, que tenim la competència d'ordenació territorial, pensem que hem d'entrar en la competència de la Conselleria de Medi Ambient, que és d'una altra administració. Però és evident que ambdues qüestions no poden anar deslligades. Nosaltres pensam que hem de fer un pla territorial, amb molta incidència sobre l'urbanisme i no tanta sobre figures mediambientals. Si s'aprova la Llei de biodiversitat, lògicament adaptarem el Pla a la llei sense cap dificultat, tal com ja he dit en el cas de la Llei de quotes.

PARCS NATURALS

GEA: Però el Pla territorial sí que recull figures protectionistes, com els parcs naturals.

MALLORCA: La proposta del Pla territorial recull els parcs

naturals ja creats. Si el Govern en declarà de nous, també els recollirem. Hem de ser respectuosos amb les competències dels altres.

GEA: La serra de Tramuntana?

MALLORCA: La serra de Tramuntana per a nosaltres té el tractament territorial i urbanístic que li correspon. Si ha de ser Parc Natural o no ho ha de dir qui té la competència: el Govern. No li correspon dir-ho al Pla territorial.

MENORCA: En el cas de Menorca, proposam dos parcs naturals nous. Un a la costa nord de l'illa i l'altre al sud, a la zona de barrancs, on, d'altra banda, la Conselleria de Medi Ambient ha declarat monument natural tres barrancs. Que ja està bé com a primera passa, però només com a primera passa. Tenim una proposta de delimitació de Parc que hem consensuat al Consell de Menorca i que ara tractam de negociar amb els tres municipis afectats, Ciutadella, Ferreries i es Migjorn. Volem evitar que hi hagi problemes de delimitació com passa a l'Albufera des Grau on els criteris que se segueixen foren un tant absurds, i es fixaren més en els límits de propietat que no els elements físics i naturals.

GEA: Ja hem parlat de les grans infraestructures, com carreteres o ampliació d'aeroports. Però quines són realment les mancances que els plans intenten resoldre? Quines les novetats?

MENORCA: La gran novetat a Menorca és que volem la millora de les infraestructures actuals però sense novetats. M'explic: fins ara s'ha treballat en funció de la demanda, però ja no podem seguir amb aquests criteris. Hem d'oferir allò que podem oferir. Els límits ens els imposa el territori.

EIVISSA: Nosaltres pensam el mateix. No pensam en noves carreteres, sinó en millorar, per exemple, l'accés a l'aeroport. Ja li he dit que fins i tot ens oposam a l'ampliació de l'aeroport. Allò que ens interessa és la millora de les condicions de vida urbana, millors serveis, més acostats als ciutadans. Coses puntuals. L'única que pensàvem que sí que feia falta era el dic de Botafoc, per donar seguretat al port d'Eivissa, i ja es fa. Cap altra més.

GEA: A Mallorca sí que es plantegen noves infraestructures.

MALLORCA: No tantes. Compartim la mateixa filosofia que Menorca i Eivissa, és públic i notori. El que passa és que desenvolupam allò que diu el Pla de carreteres i que recull el Pacte de Progrés. Per tant, una de les propostes és el desdoblament de Palma i Manacor que no s'ha pogut fer aquesta legislatura, però que esperam que s'iniciïn les obres l'any que ve. Platejam el desdoblament Inca-sa Pobla, moltes circumval·lacions, el segon cinturó... que ens sembla imprescindible. En termes ferroviaris el tren fins a Alcúdia, Manacor i Cala Rajada i una espècie de metro lleuger per a la badia de Palma, fins a l'aeroport i la universitat. També les vies parcs, que no deixa de ser una millora a carreteres ja existents.

GEA: El segon cinturó és imprescindible.

MALLORCA: Pensam que sí.

En aquest article Antoni Martínez Taberner recopila i descriu algunes de les propostes que des de la UIB* s'oferiren per el Pla territorial de Mallorca, entre les quals destaquen d'una manera especial, els corredors ambientals que estructuraven del model territorial i representen la infraestructura paisatgística i ambiental que s'imposa als països ambientalment desenvolupats. Els corredors ecològics, o la xarxa de valoració paisatgística, compleixen una funció equivalent a les infraestructures viàries que comuniquen uns territoris amb altres en el món natural. Martínez Taberner és doctor en ciències biològiques i professor d'ecologia a la Universitat de les Illes Balears.

Ordenació territorial o l'art de compartir l'hàbitat

Antoni Martínez Taberner

El territori és un mapa en verd sobre el qual les persones esculpim la història. Si aquestes persones tenen capacitat per compartir uns valors ètics crearan un país i si tenen capacitat de compartir uns valors estètics, elevaran el territori al nivell de paisatge. Però no hem d'ésser ingenus, l'ordenació a les nostres illes, des dels àmbits municipals fins a nivell supramunicipal, ha acabat, quasi sempre, en uns mapes de distribució d'interessos, i l'urbanisme, malgrat haver disposat de bones idees i propostes, l'han fet fracassar repetidament personatges d'existència intranscendent. L'ètica d'un país es tradueix en l'estètica d'un paisatge i haurem d'introduir aquests conceptes si volem fer de l'ordenació del territori, l'art de compartir l'hàbitat.

Si durant els darrers quaranta anys la població del planeta s'ha duplicat, la de les Illes ha fet el mateix en molt menys temps. La despesa anabòlica en recursos i energia d'aquests habitants i la conseqüent excreció de residus ens donen una petjada ecològica, equivalent a devers 6-7 vegades la seva superfície (Murray, 2001), per tant, si hem

de seguir amb aquest model de creixement sostingut l'únic que farem serà anar cap a una major obesitat ambiental amb el bany (incineradores, abocadors, EDAR) embussat. Aquest creixement ens ha conduït a una superfície urbanitzada superior al 5% del territori, mentre que la mitjana europea tan sols assoleix un valor inferior al 3%. Per altra banda la superfície protegida de què disposem per habitant és la més petita d'Espanya i d'Europa.

El creixement continuat, amb beneficis evidents a nivell privat, socialitza dues problemàtiques no quantificables econòmicament; per una banda externalitats ambientals negatives que es tradueixen en la petjada ecològica i, per l'altra, externalitats socials que provenen d'una saturació de mà d'obra, sovint importada i a cost mínim, amb una forta càrrega d'inestabilitat i patiment personal, amb una despesa social poc previsible i una integració cultural que necessita molts d'anys per ésser assimilada o per a fer-se miscible. De fet, encara ara una bona part del boom de l'emigració dels seixanta i setanta no practica la cultura de la integració.

El creixement quantitatiu, a més de saturar el medi des d'un punt de vista ambiental, impossibilita el magatzem d'informació en el sistema, o sigui, l'organització, la reflexió i l'augment de la qualitat tècnica i cultural de les persones. De fet, el creixement és impropri dels sistemes ma-

No es pot renunciar a la qualitat estètica del paisatge.

durs. Les conseqüències d'aquest creixement sostingut són la concentració de béns materials i de poder econòmic a les regions occidentals al mateix temps que es provoca una situació de descapitalització de les regions desfavorides. Per tant, per una banda, sobresaturació de les regions desenvolupades i per l'altra, desertització de recursos i descapitalització. Per evitar aquesta exagerada situació de

L'agricultura requereix ajudes.

desigualtat, s'ha de promoure l'estabilitat, la inversió i el desenvolupament just a les regions exportadores de mà d'obra, on actualment l'única i principal inversió que hi ha es realitza amb la seva mateixa reproducció i l'única sortida que hi ha és la d'encalçar el capital allà on es concentra. Desgraciadament molts dels grans negocis privats es fonamenten en la socialització de problemes ambientals i/o socials. No crec que l'urbanisme i l'ordenació puguin resoldre la manera de viure, però, almanco hem d'anticipar els canvis intel·ligents per a un futur escenari pacífic i just.

No podem renunciar a una qualitat estètica del paisatge on es desenvolupa la vida, no podem continuar immersos en el procés de banalització territorial actual. El paisatge de l'illa és el resultat del creixement del patrimoni cultural

sobre un substrat de patrimoni natural preexistent, podríem dir que és el resultat de la nostra història dins aquest territori i va des dels boscos pretalaiòtics fins als colors perduts dels taxis de Palma. És per això que el paisatge, tot ell, l'urbà, el rural i el natural, ens identifica i ens personalitza, a més resulta inqüestionable el valor que té, o tenia, com a recurs turístic.

Els plans territorials no han de renunciar a la qualitat estètica ni a la funcionalitat ecològica per assolir un desenvolupament social i econòmic dins uns marges demogràfics i de consum assenyats. Si compartim uns valors ètics, com el de rebaixar la nostra petjada ecològica, que no és més que l'apropiació de la capacitat de càrrega d'altres regions, podrem ésser un país respectable i si compartim uns valors estètics, representatius de l'evolució de la nostra història i de la seva projecció, podrem assolir el paisatge adient.

El creixement quantitatiu, a més de saturar el medi des d'un punt de vista ambiental, impossibilita el magatzem d'informació en el sistema, o sigui, l'organització, la reflexió i l'augment de la qualitat tècnica i cultural de les persones

EL MODEL DELS CORREDORS: CORREDORS D'INFRAESTRUCTURES FRONT A CORREDORS AMBIENTALS

Frederick Law Olmsted, conegut principalment com el

creador del Central Park a Manhattan (1857) juntament amb el seu col·lega Calvert Vaux, fa una aportació a l'arquitectura del paisatge amb la idea del parc lineal (1867), el qual segueix les riberes urbanes dels rius. Aquesta proposta és molt suggestiva des del punt de vista de l'ecologia del paisatge ja que acabarà amb els coneguts corredors ambientals. Més endavant, Ebenezer Howard, conegut per les idees de la Ciutat Jardí (1898), proposa els cinturons verds urbans (1902), també molt suggestius des del punt de vista de l'ecologia del paisatge ja que en certa manera suggereixen la idea de *baffer* o tampó ambiental. Aquestes propostes, encara dins medi urbà, les popularitza MacKaye (1928) amb la instal·lació de zones obertes i recreatives dins els cinturons. Ja entrant els anys seixanta, les idees d'aquests autors són recollides per Phillip Lewis, que remarca la funció ecològica de les estructures de connexió i finalment Ian McHarg en el seu clàssic *Design with Nature* ja inclou la teoria ecològica dins les tècniques de planificació. Altres autors han inspirat directament o indirectament processos projectuals i propostes urbanístiques, com Ch. Alexander que, en certa manera, es poden veure reflectides urbanísticament, com és en el cas de les falques verdes de Palma.

El Pla territorial de Mallorca no sols no hauria de renunciar a la proposta de les falques urbanes, sinó que les podria projectar a la resta del territori en forma de corredors ambientals, de tipus rural com a dominant al Pla, i de tipus natural, dominant a la Serra. Si les falques verdes representen una discontinuïtat verda dins el sòl urbà, les carreteres dures representen una discontinuïtat dins el sòl rústic. Per resumir: es tracta d'utilitzar la xarxa radial de carreteres com a corredors d'infraestructures i concentrar-hi la profusió de canonades, antenes i cablatge i dissenyar una infraestructura ambiental en forma de corredors ecològics.

La Llei d'espais naturals (LEN) delimita una part del territori que manté una vocació de conservació del patrimoni paisatgístic i natural. L'estructura resultant queda representada com una sèrie d'illots de protecció mancats de connexió entre ells. Una Xarxa de Valoració Paisatgística, tal i com han fet a altres regions europees, donaria continuïtat a la LEN, i englobaria les ANEI i ARIP actuals i estructuraria un model radial de contrapès a l'estructura radial de les infraestructures viàries existents. Les àrees que proposem com a sutura entre ANEI i ARIP estan estudiades i ben analitzades i es fan passar majoritàriament per zones boscoses que corresponen a alzinars, altres hàbitats actualment sense protecció, però inclosos dins la Directiva hàbitat i extensions de secà normalment arbrades que fan la funció de sutura i que haurien de correspondre les AIA (àrea d'interès agrari) extensives o ésser declarades ARIP (convé recordar que la LEN fou revisada i reduïda amb el PP i UM, per tant, de la mateixa manera podria ésser revisada i ampliada). Finalment s'intenta que la xarxa s'allunyi de les infraestructures dures, els nuclis urbans i les parcel·lacions denses, i que cerqui en tot moment les zones de major protecció, o de parcel·la més gran, registrades als planejaments municipals. D'aquesta manera l'estructura no resulta traumàtica, sinó tan sols representa una adaptació, conservacionista i homogeneïtzadora de normatives municipals actuals.

Els corredors ecològics o ambientals inclouen diferents tipus de sòl, amb major o menor protecció i no responen a una formulació exacta, en realitat són infraestructures ambientals multifuncionals que compleixen diferents objectius com: la potenciació general de la vida silvestre i en particular de la fauna cinegètica, el manteniment de superfícies edàfiques considerables on els cicles biogeoquímics, la infiltració de l'aigua als aquífers i els processos ecològics en general es desenvolupen d'una manera ambientalment i sanitàriament correcta. Finalment, també representen la

preservació d'uns territoris que ens garanteixen una qualitat estètica del paisatge a través de la conservació del seu patrimoni rural i natural.

Models de xarxes o corredors els podem trobar a l'Anella Verda de Barcelona, al disseny de les Vies Parc de Lincker-Maasover de Rotterdam, les Vies Verdes d'Utrecht, els Corredors Ecològics de Landinrichtingsdienst, la Xarxa de Reserves Naturals, Àrees de Restauració Natural, Corredors i Forests multifuncionals de Noord-Brabant a Holanda, la Xarxa de Nuclis i Corredors de Conservació de Copenhagen, l'esquema de la Xarxa Regional d'Hàbitats de Stuttgart, la Xarxa de Boscos Urbans i Paisatges de Black Country a Anglaterra, la Xarxa d'Habitats de Rheinland a Alemanya, la Xarxa Ecològica de Madrid, la Principal Estructura Verda de Flandes, etc.

Es proposen tres corredors que juntament amb la serra de Tramuntana conformarien la Xarxa de valoració ambiental i paisatgística:

- 1) Corredor del Pla, entre la carretera d'Inca i la de Manacor.
- 2) Corredor de Llevant, entre la carretera de Manacor i la de Campos.
- 3) Corredor de Migjorn, entre la carretera de Campos i el litoral.

LES APR (ÀREA DE PROTECCIÓ DE RISC) D'INUNDACIÓ

Dins els ambients rurals, els torrents també estructuren una xarxa de corredors de connexió d'escala petita, transversal i complementària a l'anterior. La xarxa hídrica superficial té una funció ambiental que sovint ens passa desapercebuda (Sterling 1996. González del Tánago & García del Jalón 1995); per exemple, la infiltració d'aigua als aquífers es pot veure molt afavorida amb una gestió correcta dels torrents, la flora de caràcter eurosiberià de caducifolis i exemples de laurifolis es conserva a les riberes dels torrents, la potenciació de la vida silvestre dels gorgs i als embassaments d'aigua o tan sols d'humitat que trobem als torrents és ben reconeguda pels naturalistes i caçadors, l'efecte corredor (hàbitat lineal de sutura) del bosc de ribera és reconegut pels ecòlegs, fins i tot no ens adonem del senzill fet que aquests bosquets lineals són la darrera barrera a l'erosió física del sòl. Tots aquests aspectes afecten processos ecològics transcendents com el mateix cicle de l'aigua, però a més s'ha de considerar que els colors que ofereixen els boscos de ribera durant la tardor o les franques verdes destacades dins els rostolls de l'estiu són aspectes estètics que també justifiquen la seva conservació.

EXTERNALITATS POSITIVES DEL RÚSTIC PROTEGIT I DELS CONREUS DE SECÀ

El manteniment d'una agricultura amb funcions ambientals i paisatgístiques requereix, a més de les ajudes pròpies dels fons agraris actuals, complements del fons ambiental en forma de factor de correcció o multiplicador que valori les externalitats positives o aportacions ambientals i paisatgístiques de les àrees d'interès agrari de secà, les ARIP, les ANEI o les APR dels torrents. Per posar un exemple senzill; els ametllers florits són un espectacle paisat-

gístic que amablement socialitzen els propietaris; hi ha altres externalitats, gens amables que també se socialitzen sense demanar res a ningú, per tant, podríem legislar propostes tan justes com les de "qui contamina que pagui, qui conserva que cobri".

L'ESTRUCTURA NEURONAL DE CARRETERES

Es proposa que les vies dures que van des de Palma a Inca, Manacor i Campos deixin la seva estructura axono-

mètrica en aquests pobles per passar a una proliferació dendrítica a mesura que s'acosten al litoral. D'aquesta manera, les infraestructures turístiques no quedaran tancades per vies dures i la zona litoral mantindrà unes potencialitats ambientals sense l'efecte frontera de les carreteres (Mader 1984). Per altra banda les carreteres són els paisatges més visualitzats, juntament amb les zones elevades, això implica que seria convenient que les àrees de protecció territorial (APT) de carreteres tinguessin una normativa d'integració paisatgística, almenys per evitar els enjardinats exotitzants i els solars d'enderrocs i deixalles que socialitzen espectacles visuals gens amables.

El model actual de carreteres manté una estructura radial, impossible d'evitar amb una badia de Palma que inclou la major part dels habitants de l'illa i on ja existeixen les infraestructures bàsiques de transport aeri i marítim, tecnològic, industrial, universitari, hospitalari i políticoadministratiu. La xarxa viària radial s'imposa com un sistema relativament ràpid i dur a mesura que ens acostem al seu nucli, que és la badia de Palma, mentre que la circulació concèntrica, la que ens uneix les vies radials i proporciona el desguàs cap a aquestes, s'hauria de mantenir amb una proliferació de rutes de petita escala i cinturons mesurats en escala pel territori, no pel nombre de vehicles.

L'optimització del model insular proposat resulta de la integració de diferents escales.

La superior, que correspon a una xarxa europea, no sols de comunicació aèria i marítima sinó també com a espai de circulació de les rutes migratòries dels ocells (estratègia de Natura 2000. Biodiversitat europea). Per altra part, la inferior, a nivell municipal, amb les seves Agendes 21 i el seu treball d'educació territorial i ambiental. La revisió de la bibliografia existent suggereix que les observacions fetes a múltiples escales (Wiens 1989, Levin 1992, Schneider 1994) són la clau per entendre la complexitat territorial i ambiental (Holling 1992, Milne 1997, Bissonette 1997), en conseqüència, la preservació d'aquesta complexitat també requereix d'una planificació a diferents escales.

Els parcs i les reserves actuen com a nuclis de reproducció privilegiada i segura, per tant són llocs on hem d'assegurar la supervivència de les espècies i uns excedents que puguin dispersar-se arreu del territori

* L'equip de la UIB, format per Jerònia Ramón, María Isabel Piña, Maurici Ruíz-Pérez i Antoni Martínez-Taberner estructuren un model amb estratègies ambientals per a paisatges urbans, rurals i naturals sota una estructura de cohesió anomenada Xarxa de Valoració Paisatgística, la qual, segueix les idees bàsiques que s'han exposat.

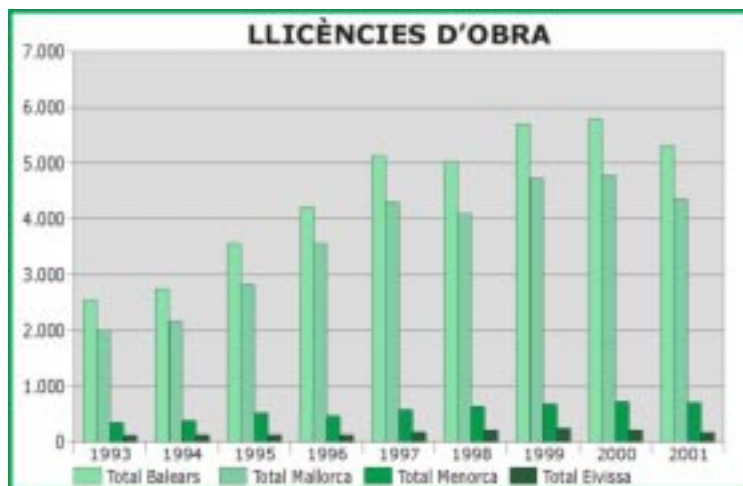
El territori en xifres

SUPERFÍCIE I POBLACIÓ

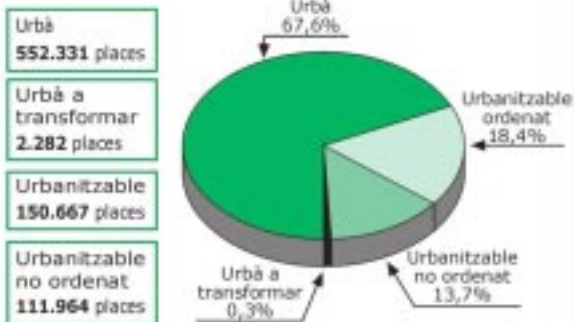
	Superfície (km ²)	Habitant/km ²
Balears	4.968,36	177
Mallorca	3.620,42	194
Menorca	694,39	108
Eivissa	571,04	165
Formentera	82,49	83

ESPAIS PROTEGITS (Ha)

	ANEI 2000	ARIP 2000	AAPI 2000	AP cautelar 2002
Balears	162.124,97	27.553,05	2.057,34	787,33
Mallorca	111.768,89	21.676,75	1.976,69	
Menorca	27.821,25	764,35	0	
Eivissa	19.257,92	5.111,95	80,65	787,33
Formentera	3.276,91	0	0	

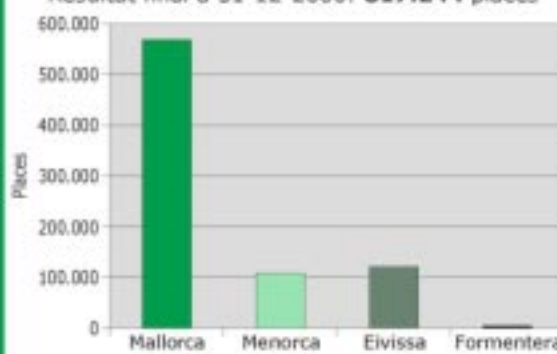

DISTRIBUCIÓ PER CLASSIFICACIÓ DE SÒL A LES ILLES BALEARS

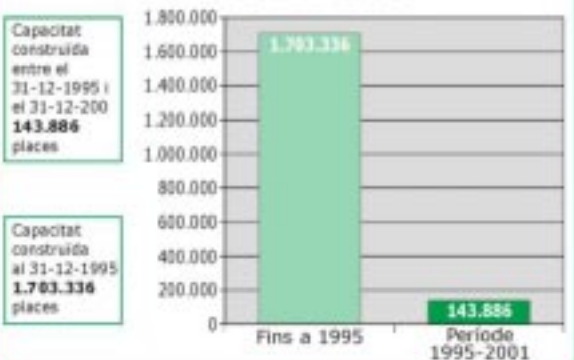

CAPACITAT D'ALLOTJAMENT EN SÒL VACANT

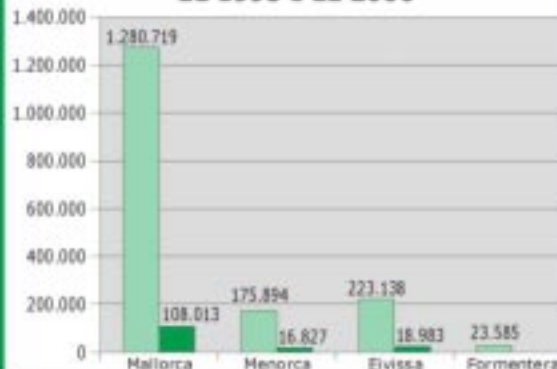
Resultat final a 31-12-2000: **817.244** places

CAPACITAT CONSTRUÏDA ENTRE EL 1995 I EL 2000

CAPACITAT CONSTRUÏDA ENTRE EL 1995 I EL 2000

Font: Sòl vacant (Conselleria d'Obres Públiques).

Créixer amb seny

Magdalena Cortés

El "campi qui pugui" s'ha acabat. Ja fa anys, però no en fa tants, que sentim parlar de moratòries, de quotes i de limitar el creixement. La llei de limitació del creixement, que es troba en tràmit parlamentari, preveu un creixement anual de l'1%, i exclou d'aquest còmput la rehabilitació, la reconstrucció i els habitatges de protecció pública. L'Avantprojecte de llei del sòl preveu que un 30% dels habitatges que es construeixin hauran de ser de protecció pública. Són alguns dels aspectes que introdueix la nova normativa que neix amb una idea clara: passar del creixement en quantitat al creixement en qualitat. En definitiva, un model de creixement lent, compatible amb l'opció de fomentar un turisme de qualitat, i necessari quan el territori és limitat i objecte d'especulació.

-Parlem del canvi de model en matèria d'ordenació del territori proposat pel Pacte de Progrés des de l'any 99. Quins són els seus punts principals?

-El canvi de model jo entenc que ja es va iniciar a la legislatura anterior, quan vàrem ser al Consell Insular de Mallorca. En aquell moment, el Partit Popular redactava les Directrius d'ordenació territorial (DOT), i des del Consell de Mallorca es defensà la cessió de competències en la redacció dels plans territorials als consells insulars. Fins i tot es va propugnar una cosa que ara sembla evident però que en aquell moment no ho era que és que l'àmbit per redactar els plans territorials havia de ser l'illa. En l'Avanç que havia fet el PP, Mallorca estava dividida en sis comarques amb sis plans territorials. Nosaltres opinàvem que a una illa com Mallorca, també a Menorca i a Eivissa i Formentera, amb les dimensions que tenen, no existeix una comarcalització, és a dir, que l'illa funciona com un tot. Hi ha tesis geogràfiques, per exemple, la que va fer Albert Quintana en els anys setanta, on ja es parlava de Mallorca com d'un sistema urbà depenent de Palma, potser a

Manuel Cabellos Barreiro va néixer a Palma el 16 de febrer del 1944. És arquitecte, titulat a l'Escola d'Arquitectura de Madrid l'any 1970. Durant uns anys va combinar la feina d'arquitecte amb la participació en l'Oficina d'Informació Urbanística del Col·legi d'Arquitectes, de la qual en va ser director l'any 76. Quan es constituí l'ens preautonòmic, des de la Conselleria d'Ordenació del Territori, assignada al PSOE, el cridaren per assessorar en ordenació del territori i urbanisme, tasca que va fer fins a les primeres eleccions. Del 1979 al 1981 formà part d'un gabinet privat de tècnics anomenat GPT (Gabinet de Planificació Territorial) on participà en l'elaboració del Pla general de Campos i en les Normes subsidiàries de Sineu, Santa Eugènia i Sencelles. L'any 1981 participà a la revisió del Pla general de Palma, del qual en va ser coordinador durant dos anys. Mentrestant, l'any 82 va treure les oposicions per a funcionari a l'Ajuntament de Palma on ha fet feina als departaments de planejament, informació urbanística, plànol de la ciutat i gestió urbanística. Després, Francesc Quetglas, aleshores conseller d'Urbanisme del Consell Insular de Mallorca, el cridà per ser director de l'Àrea d'Urbanisme i president de la ponència tècnica de la Comissió d'Urbanisme. Des de l'any 1999 és director general d'Ordenació del Territori de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori del Govern balear.

Menorca es podria plantejar una bipolaritat, però a Mallorca és impossible.

Per tant, es va plantejar que els plans territorials havien de ser insulars, i que les cessions per a la seva redacció en lloc de tenir-les el Govern, com les tenia abans, s'havien de fer als plans insulars. I això ho hem portat a terme en l'actual legislatura.

Hem fet la transferència de competències d'ordenació del territori, quant als plans territorials, als consells insulars,

així com de la resta de competències que se'n deriven, com ara la creació de plans sectorials que es remeten a una illa com per exemple el pla de ports esportius, el d'oferta turística, de

campes de golf... El Govern manté la competència de revisar les Directrius d'ordenació territorial i d'establir l'àmbit normatiu del planejament i de l'ordenació del sòl.

-Així, el model de creixement era un dels temes prioritaris a tractar des del Govern.

-Dins les nostres finalitats a aquesta legislatura hi havia de plantejar-nos el tema del creixement. Les DOT varen significar un pas endavant en el sentit de desclassificar molt de sòl urbanitzable, però durant aquesta legislatura nosaltres ens hem plantejat, primer, avaluar un problema en els quals les DOT no havien aprofundit, que era tot el referent a possibilitats de creixement. És a dir, quin havia estat el creixement, si havíem arribat al límit, i si el creixement que teníem es movia dins dels límits de la sostenibilitat, que és la paraula clau avui en dia i que no és cap broma en el cas d'una illa.

A una illa la sostenibilitat és un concepte que es fa més patent. Com que tenim un territori limitat, no podem anar acumulant gent fins a un límit en el qual començaríem a perdre qualitat i competitivitat. El producte que nosaltres

venem, que és el turisme, o bé el dirigim cap a un turisme de masses al qual no importa molt la qualitat i, en conseqüència, podem degradar de forma relativament suau el territori perquè el turisme és poc exigent. O bé, dins d'una estratègia turística, hem de pensar que en el marc del Mediterrani occidental tenim àrees turístiques de nou creixement on s'ofereix molt de territori verjo amb uns costos molt més barats que els nostres. Tothom coincideix amb les tesis que tenim des del Govern: les Balears formen ja una àrea turística madura, en el sentit que hem aconseguit un cert equilibri entre serveis i oferta turística que ens situa en un punt en el qual hem d'optar, o bé per un turisme de masses o per un turisme de qualitat. Optam per un turisme de major qualitat, però no de major consum de territori, la qual cosa és difícil. Per tant, hem de fer compatible aquest turisme

de qualitat amb la protecció del territori.

Segons es percep a les enquestes, els visitants noten un deteriorament en determinats serveis, infraestructures, equipaments, etc., com a conseqüència de la densitat de població. Al mateix temps, els residents també expressen un descontent quant que el territori comença a ser incòmode durant l'estiu. De fet, a l'estiu tenim una densitat de 300 habitants per quilòmetre quadrat, un milió i mig de persones, i a l'hivern tenim un milió cinquanta mil persones, amb una densitat de 190 habitants per quilòmetre quadrat.

Tots aquests fets ens duen cap a un model de creixement lent, això no vol dir creixement zero, però sí molt moderat quant a la nova construcció i molt intens quant a la rehabilitació, tant d'habitatges com d'àrees turístiques.

Per tant, cal reestructurar, remodelar i canviar i no créixer en quantitat com ho hem fet fins ara. Fins ara, quasi tot el creixement de la construcció era en més d'un 90% nova construcció, i la rehabilitació arribava prop del 6% del conjunt. Pensam que hi ha molts d'habitatges buits per als residents, molts d'hotels o residències turístiques que necessiten una reconversió i, sobretot, hi ha unes zones turístiques molt densificades per mor del model de turisme de masses que hem tengut, que tenen oportunitats de remodelar-se i de créixer fins i tot baixant en densitat. Aquesta és la feina en la qual ens hem de centrar: qualitat i foment de la reforma abans que nova construcció.

-Com es calcula el límit de creixement d'un territori?

-La densitat és un factor clau, però depèn del que pretenem. Tenim diversos models, en comparació al que ha passat a altres àrees, que ens permeten jutjar. Tenim el model urbà i el model territorial. El model urbà ens du a dir: el territori a nivell global ha de funcionar de forma similar a com funcionen les ciutats. Se sap que a partir d'una determinada densitat de 400-450 habitants per quilòmetre quadrat s'entra en un procés de degradació. Les ciutats són habitables mentre tenen tot el que s'exigeix, cases il·luminades, zones verdes, equipaments... Quan no tenen això,

la gent fugí i la ciutat perd valor econòmic i qualitat ambiental. Això va passar a la ciutat de Palma durant la segona meitat del segle XIX i principis del XX, la ciutat va duplicar la seva densitat, va entrar en fase de degradació durant els anys trenta i quaranta i la pèrdua de valor va ser molt radical durant els anys cinquanta i seixanta.

A nivell territorial, hi ha d'altres models: el model d'anàlisi de densitat en territoris. Uns territoris com per exemple, Holanda, Bèlgica o Gran Bretanya s'han densificat i ha arribat un moment en què el territori s'ha fet agressiu per als seus habitants, i això que ells no tenien una economia basada en el territori. Els llocs que, turísticament, han hagut d'oferir qualitat ambiental s'han hagut de fixar densitats adequades. Aquests països es mouen en una densitat sobre 300-350 habitants per quilòmetre quadrat, els llocs de major qualitat ambiental tenen densitats molt més baixes, des de 100 fins a 250 habitants màxim per quilòmetre quadrat. Per damunt de 250 tenim l'exemple de Canàries, on al meu parer les grans illes estan a punt del col·lapse ambiental perquè no s'han plantejat el seu creixement. Les Balears encara estan millor que les Illes Canàries, a l'hivern tenim una densitat per davall dels 200 i si aconseguim no superar en cap moment la densitat de 300 haurem aconseguit aquest model de qualitat.

En els anys noranta es va plantejar una opció territorial, crec jo que equivocada. Hi havia un consens per protegir la costa i es va començar el consum turístic del centre del territori. Aquesta és una opció que es va posar en pràctica, i de fet es construïren molts d'habitatges en sòl rústic durant els anys noranta, sobretot a Mallorca. El model d'Eivissa, més intensiu, ens ha fet pensar que és un model equivocat. Tal volta a Eivissa existeix la tradició històrica de viure en sòl rústic, però a Mallorca i a Menorca no la tenim i seria un error consumir amb unes característiques quasi urbanes el territori rural de Mallorca i de Menorca. Hem d'intentar frenar això, i en aquest sentit anaven diverses disposicions elaborades durant aquesta legislatura.

LA LLEI DE QUOTES I LA LLEI DEL SÒL

-Quina normativa s'elabora per assolir aquesta opció territorial?

-La Llei 9/99 de mesures urgents i cautelars va ser un primer pas després d'haver entrat al Govern. Era una llei de pocs articles, però que abordaven els temes claus. Per exemple, les àrees naturals d'especial interès, que segons la Llei d'espais naturals tenien una edificabilitat d'un habitatge cada 20.000 metres quadrats, s'ha vist que no funciona, perquè sempre hi ha un promotor immobiliari que està disposat a parcel·lar, fins i tot grans extensions, de forma sistemàtica.

En l'anterior legislatura es va veure que la serra Nord era objecte immobiliari d'especulació. La serra Nord té milions d'hectàrees i això significa un gran nombre d'habitatges dispersos que són molt grans i que afecten de forma molt forta el paisatge. Per tant no s'havien de construir més habitatges i era necessari desterrar les urbanitzacions en sòl rústic. El que es va fer va ser congelar la parcel·lació de manera cautelar, fins a l'aprovació dels plans territorials, de manera que si tu parcel·laves perdies el dret a l'edificació d'un habitatge. Així és com està ara, diguem que hi ha una moratòria de construcció d'habitatges en sòl rústic. Això entenc que ha estat molt positiu i que els plans territorials ho haurien de mantenir. És una prohibició no de construcció en sol rústic, perquè es pot fer si es té una

parcel·la de 14 mil m², però si es té de 28 ja no se'n podran construir dues, només una.

Aquesta mesura va ser fonamental i també va ser fonamental la mesura de protegir les àrees de protecció territorial, que són les franges de 500 metres al costat de la costa, on a les DOT es prohibia urbanitzar però es permetia construir un habitatge, malgrat que s'anomenassin zones protegides. Ara amb aquesta llei també queda prohibida la construcció en aquests 500 metres. Així mateix, les zones de protecció al costat de les carreteres també estan vedades. Podem dir que va ser una llei que va anar a tocar els temes clau.

Després s'han intentat redactar unes modificacions de les DOT, en el sentit de moderar i regularitzar la capacitat de creixement que s'estableixi als plans territorials, així com arreglar molts de temes. No hi ha hagut suficient consens polític per dur a terme la modificació de les DOT i al final s'ha arribat a un pacte on s'encomana als plans territorials aquestes mesures de protecció i de moderació del creixement, i es fa una llei de menys ambició que la modificació de les DOT, que s'encarrega de regular el creixement per a totes les illes de manera uniforme, i això és el que en aquests moments és en tràmit parlamentari.

-La Llei de quotes o de limitació del creixement reduirà quasi el 50% el ritme de construcció d'habitatges dels últims quatre anys.

-El ritme de creixement dels últims quatre anys ha estat entre el 2% i el 2,5% anual, i dels últims deu anys, de l'1,7% anual. La nostra idea és aconseguir bàsicament un 1% de creixement anual, que és el ritme de creixement que hi ha hagut a les Illes en els períodes de major estabilitat, que és quan el creixement s'ha fet amb pocs traumes.

La construcció ha viscut períodes punta i períodes vall de creixement, i en general, aquesta diferència entre puntes i valls crea greus problemes a les empreses constructores. A cap constructor no li agraden els ritmes que tenguérem fa tres anys per exemple. Aquests ritmes desenfrenats que es venen revifats per un error polític greu: la posada en marxa del Pla Mirall, que va significar una inversió mil milionària en un moment d'eufòria econòmica. L'Administració va fer el contrari del que havia de fer que és actuar per compensar els períodes de crisi i no revifar els períodes de creixement de la iniciativa privada. Aquests moments d'eufòria i de construcció massiva creen problemes a les indústries perquè hi ha manca de materials i això fa que pugin de preu, perquè les empreses sobrecontracten per no perdre obres, no donen a bastament i incompleixen terminis front als usuaris o als promotors. Han de contractar personal que no existeix al mercat, etc. Amb tot això la qualitat de la construcció baixa, existeix una major sinistralitat a la construcció i, al final, els habitatges que se sobreconstrueixen amb tres o quatre anys d'eufòria resulta que generen un parc excessiu, produeixen una saturació del mercat i fan que quan s'acaben els períodes punta es produeix inevitablement un període vall, que és un període de crisi que ha creat la mateixa eufòria del mercat.

El millor seria que no s'arribassin a produir aquests períodes d'eufòria de la manera que es produeixen ara, i això és el que pretén la llei, que estableix el creixement d'un 1% anual, a més del 0,3% addicional a les zones d'interior, a més del foment de la construcció exclosa d'aquest còmput

"Cal reestructurar, remodelar i canviar abans que créixer en quantitat com hem fet fins ara"

que és, bàsicament, la rehabilitació, els habitatges de protecció oficial i la reconstrucció. Així podríem aconseguir eliminar aquestes puntes i aconseguir que les empreses funcionin de forma pausada i continuada, amb personal fix, qualificat, amb qualitat de construcció i amb seguretat dels treballadors. El canvi clau que pretenem és passar del creixement en quantitat al creixement en qualitat, tot requalificant el teixit turístic.

-Què establirà la Llei del sòl?

-Les Balears són una de les dues comunitats que no tenien una llei del sòl pròpia, un fet insòlit si tenim en compte que la Constitució considera l'urbanisme competència exclusiva de les comunitats autònomes i l'ordenació del territori com a competència compartida. El que tenim són 18 lleis disperses i 15 decrets que regulen la matèria urbanística. La nostra idea és compilar tota aquesta normativa en un text únic i fer una llei pròpia de la comunitat autònoma. En aquest moment ja s'ha aprovat l'Avantprojecte de la llei del sòl i esperam que en el termini d'un mes sigui aprovat el Projecte de llei.

Es tracta d'una llei molt innovadora perquè té en compte els territoris insulars i també és una llei perquè els constructors puguin posar en funcionament el sòl escàs quan sigui realment necessari que sigui urbanitzat. Destacaré dos temes en aquest sentit: un, es vol evitar que el poc sòl existent pugui ser retengut pels propietaris. El propietari del sòl, a qui se li ha encomanat la urbanització del terreny segons les lleis anteriors, s'ha demostrat que en general és un especulador del sòl i que, per tant, no actua de forma professional. Qui sí és un urbanitzador de sòl és el promotor perquè està interessat a tenir sòl barat per poder competir amb la resta de promotors i poder oferir preus d'habitatges més barats. Per tant, hem creat la figura de l'agent urbanitzador, que serà un incentivador de la producció del sòl en el sentit de rompre el monopoli de sòl que existeix ara. L'agent urbanitzador podrà executar la urbanització si la guanya mitjançant concurs. El segon tema és l'obligació de sòl qualificat sempre per a habitatges de protecció pública. Com a mínim la llei imposa que un 30% dels habitatges hauran de ser de protecció pública, i d'aquest 30%, un 10% serà un sobresòl públic que les administracions estaran obligades a posar a disposició de la promoció. Amb aquest 30% creim que es cobreix el sector d'usuaris que no poden accedir a l'habitatge lliure. L'habitatge lliure està sotmès a unes tensions en els preus, i necessitam que la gran majoria d'usuaris puguin accedir a habitatges de menys de 20 milions de pessetes de preu de venda.

-Com es combina la moratòria amb la Llei de limitació del creixement?

-Les moratòries, que oficialment s'anomenen normes territorials cautelars, són unes normes que fan els plans territorials que volen prevenir que determinades disposicions del pla quedin desvirtuades si s'edificaven en determinats sentits. Per exemple, si penses que han de baixar les densitats, hauràs de prohibir que es consolidin determinats sòls urbans que avui en dia estan a mig executar. Perquè si deixes edificar amb les grans densitats permeses, hipotecaràs la possibilitat de rebaixar-les en el futur. Per això es fan les normes territorials cautelars, que jo crec que han actuat en sentit positiu de disminuir el creixement d'aquests últims anys.

Sense les moratòries, aquesta punta dels anys 1997 al 2000 hauria continuat i no s'hagués produït la petita disminució del 2001, que ha estat molt positiva perquè teníem un ritme excessiu.

La Llei de creixement no pretén ser una moratòria, no pretén tenir un efecte fins que s'aprovi un pla territorial, sinó que, en coherència amb l'estratègia que he comentat, vol tenir un caràcter de continuïtat en el temps.

És una llei intervencionista globalment però que pretén que, després, els municipis i els plans territorials s'autodistribueixin el creixement. El Pla territorial pot establir que aquest 1% no es reparteixi de forma uniforme, i cada municipi pot decidir la distribució del creixement.

FETA LA LLEI...

-Quan es va aprovar la moratòria es va criticar que, per una part, hi hagué una allau de sol·licituds de llicències, de fet, el nombre de certificats de final d'obra augmentà un 5%, i per una altra part, es va disparar la construcció en sòl rústic, que quedava exclòs de la moratòria.

-És cert que quan s'anuncia l'aprovació de qualsevol mesura, immediatament l'acció del promotor és sol·licitar la llicència. Jo crec que en sòl rústic el tema quedà resolt amb la Llei 9/99 perquè només poden sol·licitar llicència els que no han parcel·lat, per tant el sòl rústic jo entenc que ja no era el problema. En sòl urbà, bé, les normes cautelars s'han de fer sense anunciar-les, si s'anuncien, es provoca que fins a la seva aprovació es presentin llicències. Però bé, només varen ser 15 o 20 dies.

-També es calcula que hi ha devers 30 mil edificacions sense llicència, només en sòl rústic. Com es planteja el tema de la inspecció i del control en la normativa que elaboren?

-Això que hi ha 30 mil edificacions sense llicència jo crec que no és cert. Pel que fa al control, és un tema que a la Llei del sòl es planteja de forma molt clara. Els ajuntaments no sempre han actuat amb la diligència que haurien d'haver tengut en disciplina urbanística i, per tant, és bo allunyar les decisions de disciplina dels ajuntaments. Per això, no se'ls lleva aquesta competència però, a la Llei del sòl, es crea la figura del consorci. Es tracta d'un ens on els ajuntaments hi són presents i cedeixen part de les seves competències. Per una altra banda, la llei fa que siguin competents en disciplina els dos ens, l'ajuntament i el Consell, ara només ho és l'ajuntament i el Consell per actuar s'ha de subrogar, amb la nova llei ja no s'haurà de subrogar si no es consorcia, i si no, el consorci és l'instrument bo. Realment fer disciplina no és agradable, i molts d'ajuntaments veuen com proliferen les cases però com que són els seus veïns... són més permissius. Per això molts d'ajuntaments estarien disposats a consorciar les competències de disciplina i això és el que fomentarem.

-Un altre dels efectes de la limitació de la construcció és la pujada de preu del sòl i dels habitatges.

-Diuen que el preu dels habitatges puja perquè el sòl és car, jo crec que no és així. En el preu dels habitatges molt sovint influeixen factors internacionals. Si la borsa va malament la gent inverteix en altres llocs i, de vegades, ho fa en productes immobiliaris perquè pensa que una casa si no la ven avui la vendrà després d'uns anys més cara i haurà revalorat tot el que hi ha posat.

Aquests són problemes que controlam malament, per això el control de la construcció d'habitatges de protecció pública en el futur és fonamental. Sobretot, el problema és que s'han de rehabilitar habitatges, perquè tenim més del 20% del parc que són cases buides, sense tenir en compte els habitatges turístics que també són buits. De la totalitat del parc d'habitatges, més del 40% són buits o de segona residència, i el límit entre uns i altres no és clar. Una segona residència en qualsevol moment es pot convertir o en un habitatge turístic o en un habitatge buit degradat.

De fet, a les Illes no tenim un problema d'habitatge residencial, el problema és posar-los en el mercat. L'exemple de Palma té una quantitat immensa de cases buides perquè en els últims anys la gent ha deixat de viure-hi i se n'ha anat a xalets a Marratxí o Calvià. Han abandonat ca seva i moltes vegades no l'han rehabilitada per llogar-la.

-Què en pensa del que defensa la presidenta del Consell de Mallorca, Ma Antònia Munar, de posar límits a l'entrada de gent de fora?

-Jo crec que la població no es pot limitar per decret. El que s'ha de fer és prendre mesures, no per a la immigració, sinó per al creixement urbanístic. Per què vénen immigrants? Per què hi ha feina i un ritme de construcció des-

enfrenat, si a la construcció les places fossin estables no hauria estat necessari que venguessin els immigrants. Tant el creixement d'immigrants com el de nous residents vendrà condicionat pels ritmes de creixement de la construcció i de l'oferta turística.

L'aparell productiu és el que genera possibilitats de creixement, i és on volem actuar, en el creixement de noves construccions. Si protegim el territori es controlarà el creixement de població.

-Quin és el següent pas que es vol donar des de la Direcció General d'Ordreació del Territori?

-Ara necessitam aprovar el Projecte de la llei del sòl i que després vagi al Parlament. Jo crec que és una llei clau en el futur de l'urbanisme de les Illes. I després tenim una feina molt important en el desenvolupament de la llei, s'han d'adaptar els reglaments existents a la llei i s'han de fer plans d'urbanisme tipus que serveixin de model.

A més, en aquesta direcció general pensam que el coneixement del territori és fonamental. Fins ara la informació territorial era l'última cosa, i cada vegada que es vol fer un pla territorial s'ha d'encarregar a un equip que elabori informació durant un any o dos. Per tant, la informació és una despesa enorme de temps i de doblers. Per això, hem creat una empresa que es diu SITIBSA, dins

la direcció general, i hem convertit l'empresa de cartografia en un servei d'informació territorial que permet tenir informatitzada tota la informació sobre el territori en base al desenvolupament d'un concepte que s'anomena DUT (dada única territorial), que és una informació que es té sobre el territori. Si tens l'illa de Mallorca, cada element físic: una parcel·la, una autopista, una central tèrmica... que era un dibuix, ho convertim en cartografia intel·ligent. Aquest dibuix du annexa una enorme base de dades on consta la seva grandària, la seva disponibilitat, el seu valor, la seva gestió administrativa..., de manera que es pugui conèixer el territori de tal forma que ens permeti, en lligar el gràfic amb les dades, explotar el territori instantàniament mitjançant actualitzacions successives, i es pugui conèixer tant gràficament com mitjançant llistes, l'estat del territori. Així es poden prendre decisions molt ràpidament, per exemple, si volem fer un pla territorial el problema serà arribar a acords, però ja no serà un problema aquell any que s'emprava només per recopilar la informació.

"Tant el creixement d'immigrants com el de nous residents vendrà condicionat pels ritmes de creixement de la construcció i de l'oferta turística"

Dues regulacions fonamentals, la Llei de quotes i la Llei del sòl, es troben a l'espera que els diversos partits que formen el Pacte de Progrés arribin a un consens. El Projecte de llei de quotes, que pretén fixar una limitació percentual per a cada municipi del creixement de les llicències d'edificació, es troba ja al Parlament, tot i que encara no s'ha arribat a un acord entre els quatre partits de l'executiu i Unió Mallorquina. En el cas de la Llei del sòl, que es troba en fase d'avantprojecte, sembla que difícilment s'aprovarà en els mesos que resten de la legislatura. Si aquests dos projectes no surten del limbe on es troben, i si tampoc no avança el Pla territorial de Mallorca, es podria dir que una de les bases fonamentals que sustentaren el pacte -l'actuació sobre el territori- quedarà, una vegada més, sobre la taula, a l'espera que els polítics assoleixin la responsabilitat de posar-se d'acord sobre el model que es vol per a les Illes.

La improbable llei del sòl

Constanza Forteza

A principis del passat mes de novembre, el Col·legi d'Arquitectes de les Balears, en col·laboració amb la Direcció General d'Ordenació del Territori, organitzà unes jornades -"Societat i Territori"- centrades en l'avantprojecte de llei del sòl on s'analitza la qüestió des dels seus diversos vessants.

Quan el Pacte de Progrés arribà al poder, els dissenys de modificar el model territorial s'havien de concretar, segons es va anunciar, en una modificació substancial de les Directrius d'ordenació del territori, en l'aprovació d'una llei de quotes i d'una llei del sòl. L'octubre del 99, a través de la Llei de mesures urgents, es produí una modificació ràpida de les DOT, que incidí en un augment de la protecció del marge litoral i, a la vegada, amb la incorporació d'una norma cautelar, en una suspensió de noves segregacions amb

Jornades del Col·legi d'Arquitectes.

finalitat edificadora a sòl rústic. Paral·lelament, els consells insulars, arbitraven les seves pròpies moratòries -fonamentalment aplicades al sòl urbà i urbanitzable- durant un període transitori, fins que s'aprofassin els plans territorials.

La situació és ara semblant a la del principi de la legislatura: les moratòries continuen vigents, però sembla que l'executiu ha renunciat a una transformació de calat de les Directrius mentre que els dos textos d'especial importància per a l'ordenació i la regulació general del sòl, Llei de quotes i Llei del sòl, es troben aturats. I si bé l'acord pot arribar per a l'aprovació de la Llei de quotes al llarg de la discussió parlamentària, sembla més difícil que, en els mesos que queden per a les eleccions, es pugui tramitar el text de la Llei del sòl, en fase d'avantprojecte. Paral·lelament, mentre els plans territorials d'Eivissa-Formentera i Menorca han superat fases pròpies de la tramitació administrativa, el Pla de Mallorca encara no ha iniciat aquest procés. I mentre es coneixen dades importants del Pla de Menorca -que prohibeix l'edificació en sòl rústic- i del de les Pitiüses -que augmenta clara-

ment les restriccions en aquests tipus de sòl- la informació que ha transcendit sobre el de Mallorca es refereix més aviat a la intenció de construir determinades infraestructures -carreteres, segon cinturó de Palma- que no als objectius globals amb relació a l'ordenació del sòl.

VOLUNTAT INTEGRADORA

Per tant i molt possiblement, la Llei del sòl haurà d'esperar la propera legislatura. Però aquesta és una Llei d'especial importància. A principis del passat mes de novembre, el Col·legi d'Arquitectes de les Balears, en col·laboració amb la Direcció General d'Ordenació del Territori, organitzà unes jornades -"Societat i Territori"- centrades en l'Avantprojecte de Llei, jornades a les quals assistí el director de l'equip redactor del text legal, el catedràtic de dret administratiu de la Universitat Carlos III de Madrid, Luciano Parejo. Al llarg dels dos dies de debat es posà en relleu, en primer lloc, la necessitat d'unificar la legislació existent en matèria d'ordenació territorial, una de les principals finalitats de la Llei. L'actual situació legislativa en matèria territorial és considerada pels experts "dispersa, difusa i profunda", amb abundància de normes que, segons el tesorero del Col·legi d'Arquitectes i responsable directe de l'organització de les jornades, Lluís Corral, "de vegades, tan sols no entenem els professionals". El degà dels arquitectes, Antoni Ramis, indicà que, en aquests moments, "qualsevol arquitecte municipal que ha de revisar un planejament necessita estudiar "12 lleis estatals, 36 autonòmiques, 7 insulars i 10 normes territorials cautelars". La Llei del sòl, que ha de substituir normes tan substancials com la Llei de disciplina urbanística o la Llei de sòl rústic, té, en primer lloc, aquesta voluntat d'integració. Voluntat que, a més a més, ha de ser capaç d'abordar aspectes avui sense regular ja que la sentència del Constitucional que va anular bona part del contingut de la Llei del sòl estatal -que atorgà les competències d'ordenació a les comunitats autònomes- va deixar un buit que només poden omplir les legislacions autonòmiques. Precisament, una de les crítiques que es va escoltar al llarg del debat organitzat pels arquitectes va ser que el text preparat per la Conselleria d'Obres Públiques no aprofita fins al final la capacitat que va atorgar el Constitucional d'adaptar la regulació del sòl a les singularitats de cada comunitat, punt vital en el cas d'unes illes caracteritzades per la limitació territorial.

ORDENAR EL SÒL

El conseller d'Obres Públiques, Francesc Quetglas, recongué que la Llei del sòl du un considerable retard. La llei balear és, juntament amb la del País Basc, la darrera que es tramita en tot l'Estat. L'arquitecte i urbanista José María Ezquiaga, director de la redacció del Pla territorial de Menorca, considerà, potser per l'existència de múltiples precedents i, per tant, per aquest mateix retard, que l'avantprojecte balear "és molt sistemàtic", que presenta "classicisme i claredat jurídica" i que "destaca sobre les altres lleis en vigor".

L'Avantprojecte consagra la classificació habitual del sòl en rústic, urbà i urbanitzable. En el cas del sòl urbà, inclou dues categories, la de sòl urbà consolidat -plenament equipat i amb la corresponent dotació de serveis- i la de sòl urbà no consolidat, sòl que no podrà passar a ser consolidat si no es compleixen requisits bàsics directament relacionats amb la dotació de serveis, l'existència de trames urbanes o un percentatge determinat d'edificacions. Hi hau-

rà, per tant, menys facilitats per a l'execució del sòl urbà i per considerar-lo consolidat com a tal. A la vegada, la Llei articula una relació d'instruments legals per aconseguir que el creixement i els nous assentaments es localitzin en els sòls urbanitzables i per intentar que només es desenvolupi aquest sòl quan sigui estrictament necessari en cada moment, sempre d'acord amb el model de qualificació dels plans territorials insulars. Si el sòl urbanitzable no compta amb una ordenació detallada, se li aplicaran, de manera genèrica, els continguts urbanístics propis del sòl rústic comú, és a dir, les circumstàncies i característiques associades a un sòl teòricament situat al marge del procés urbanitzador. La Llei fixa així mateix un control sobre els convenis urbanístics per evitar, tal i com ha succeït tantes vegades, un *urbanisme a la carta* indiscriminat.

SÒL RÚSTIC: "ESCASSA AMBICIÓ"

Les crítiques més contundents amb relació a l'Avantprojecte s'escoltaren a l'hora d'analitzar el tractament que hi rep el sòl rústic. En el cas d'aquest sòl, l'Avantprojecte estableix condicions més exigents pel que fa a la superfície, volum, alçaria, ubicació o entorn natural de l'edificació, però manté la parcel·la mínima -14.000 metres quadrats en sòl rústic comú- prevista a la Llei de sòl rústic. Aquesta determinació mínima no tindrà influència sobre el Pla territorial de Menorca, que ha prohibit definitivament l'ús residencial d'aquest tipus de sòl. A la vegada, el Pla territorial d'Eivissa-Formentera també ja ha introduït exigències més severes que les establertes en la Llei de sòl rústic. És a dir, el text de la Llei del sòl es veu superat pels plans de les Illes menors i, per tant, sembla fixar aquests mínims només en funció del Pla territorial de Mallorca, del qual, en el cas del rústic, no es coneix la voluntat definitiva a l'hora de definir quin tipus de sòl serà rústic comú -amb possibilitats edificadores- i quin serà rústic protegit. El pla mallorquí va suprimir ja fa un temps la possibilitat de regular uns "corredors biològics", amb finalitat naturalística i com a garantia dels valors biològics, que haguessin descartat l'edificació en amplis marges de rústic. De moment, sembla que la planificació de Mallorca s'orienta cap a un continuisme de les línies esta-

L'Avantprojecte de Llei del sòl renuncia a prohibir l'edificació residencial en rústic, prohibició que sí incorpora, per exemple, el Pla territorial de Menorca

blertes a les Directrius d'ordenació del territori tal com les redactà el PP a la seva darrera etapa de govern.

A les jornades organitzades pels arquitectes molts d'interlocutors qüestionaren l'escassa ambició del text, que renuncia a prohibir completament l'habitatge residencial en rústic per a totes les Illes. El redactor del Pla territorial menorquí, José María Ezquiaga, indicà que una prohibició d'aquest tipus "no és una cosa exòtica", que està en vigor, per exemple, al País Basc o a països com Holanda, on les densitats poblacionals aconsellen aturar la dispersió territorial. Manuel Cabellos, director d'Ordenació Territorial, justificà el contingut de l'Avantprojecte

tot indicant que "la llei no pot regular els extrems, a Eivissa es dona una situació, a Menorca altra, i a Mallorca una altra".

El cas és que l'Avantprojecte no prohibeix els usos residencials en rústic, però sí que fixa un cànon anual -equivalent al 2% del valor de l'obra efectuada- a pagar per les noves construccions que s'ubiquin en aquest sòl. Segons el degà dels arquitectes, Antoni Ramis, "hi ha una contradicció entre mantenir una parcel·la mínima de determinació baixa i, a la vegada, establir un cànon que penalitza les noves construccions". Per als arquitectes, d'aplicar-se, aquest cànon pot estimular els ajuntaments a atorgar llicències en sòl rústic perquè pot ser contemplat com una nova font d'ingressos municipals. Al marge de la considerada discriminació, que dividirà en dos blocs -els qui paguen i els qui no paguen- els posseïdors d'un habitatge al camp. Manuel Cabellos argumentà en defensa d'aquesta figura ja que "el cànon és una compensació que pagarà qui vulgui viure a sòl rústic en funció de les externalitats, els costs públics que aquest ús comporta".

INTERVENIR EN EL MERCAT DEL SÒL

El futur d'aquest cànon, en funció de les valoracions que aixeca, és dubtós. En canvi, els participants a les Jornades

elogiaren àmpliament la introducció en el text de dues figures, l'agent urbanitzador i l'agent edificador, ja consagrades en altres lleis del sòl autonòmiques. Són figures previstes per agilitar l'execució del sòl segons la planificació i per evitar que el propietari ajorni aquesta execució en funció dels seus interessos o d'objectius especulatius. Es tracta que, mitjançant l'actuació d'agents aliens al propietari, es posi sòl en el mercat d'acord amb la planificació, és a dir, d'acord amb interessos generals i no particulars. Amb el paper d'aquests dos agents, juntament amb un ampli ventall de mesures previstes en l'Avantprojecte, es pretén estimular el mercat del sòl i aportar més facilitats a l'hora de construir habitatges de promoció social, tant per a la compra o el lloguer subvencionats. La llei és, en aquest cas, especialment activa i mai no oblidada la funció social del sòl. L'única qüestió que es planteja a aquest paper social de la llei és la que va exposar el catedràtic de dret administratiu de la UIB, Avel·lí Blasco, quan va indicar que l'agent urbanitzador "és un sistema molt àgil per a l'execució dels planejaments" tot i que cal interrogar-se sobre el paper real que tindrà aquesta figura "en una comunitat com la balear on hi ha molt poc sòl urbanitzable".

LA INDISCIPLINA

La disciplina urbanística és un altre dels grans capítols de l'Avantprojecte de llei del sòl balear. L'extensió de les irregularitats i de la inoperància de la vigilància i la inspecció justifiquen la valoració efectuada per Avel·lí Blasco quan considerà que aquest tema és "l'enorme fracàs" de l'urbanisme balear. El text legal, segons Blasco, no introdueix grans novetats a l'àmbit sancionador tot i que presenta "un notable perfeccionament tècnic" amb relació a les lleis estatals i a la llei de disciplina urbanística balear. En canvi, a l'àmbit de les competències sobre la capacitat disciplinària, l'Avantprojecte introdueix un element clau, la capacitat "quasi compartida" entre els ajuntaments i els consells insulars sobre aquesta matèria. Es preveu, per exemple, la possibilitat d'establir consorcis compartits entre les institucions locals i insulars, fruit de la declaració de "l'interès supramunicipal" de les potestats d'inspecció, de sanció i de restabliment de la legalitat. La nova regulació opta per un sistema de competències concurrents entre les entitats locals i insulars, per sobre de les quals considera que no es pot retallar una competència plenament municipal. El criteri pràctic de la llei és facilitar l'allunyament d'una facultat que no s'exerceix perquè, a l'hora de sancionar o de demollir, els sancionats són massa a prop.

SENSE CONSENS

Del debat obert sobre la futura llei del sòl se'n poden extreure una sèrie de conclusions. La primera, que no hi haurà un model territorial balear sinó que tendrem un model per a Mallorca, que serà diferent del de Menorca o el d'Eivissa-Formentera. Un segon punt, clarament ressaltat a les Jornades organitzades pels arquitectes, és el que indica que encara no ha arribat l'hora del consens polític sobre el territori. El punt de vista més realista supedita, a la vista de les dificultats per aprovar els textos legals més fonamentals, aquest consens desitjable als resultats de les properes eleccions autonòmiques.

MIQUEL ÀNGEL MARCH, portaveu del GOB

El balanç que fa Miquel Àngel March (desset anys la veu del GOB) quan s'acosta el final de la primera legislatura del Pacte de Progrés és desigual: tots els avanços celebrats en matèria mediambiental no lleven el gust amarg de la corba creixent -fins fa poc i dissortadament per causes alienes a l'acció del Pacte- de la construcció. En el repàs general que aquí fa sobre la situació mediambiental de les Balears el portaveu del GOB no deixa a un costat la tasca del

"El Pacte no ha frenat l'excés de construcció"

Gina Garcías Sansaloni

de l'aflluència turística. Miquel Àngel March utilitza llenguatge i arguments ponderats per dibuixar el clarobscur del nostre paisatge i assenyalava els nous reptes d'un futur valent: energia, salut i -sempre- vigilància sobre el territori.

-Quina opinió vos heu format del que heu pogut conèixer del projecte de Pla territorial de Mallorca, elaborat per Unió Mallorquina?

-Elaborat per una empresa, crec jo. Em sembla decebedor. Un pla que no augmenta ni un metre quadrat d'espais naturals, que pràcticament no toca el sòl rústic, que permet incrementar devers mil cinc-cents hectàrees de sòl urbà o urbanitzable... no és el Pla que Mallorca necessita. Si queda així, evidentment no servirà per a res, i s'haurà perdut una oportunitat d'ordenar el nostre territori. Mallorca necessita un Pla molt més contundent. Jo tenc la impressió que aquests tres darrers anys, o si vol, cinc o deu anys, s'han pres bones mesures cautelars sobre el territori, s'ha fet una llei de mesures cautelars sobre espais naturals,

dues moratòries urbanístiques per part del Consell de Mallorca, però no s'ha ordenat el territori. És més fàcil prendre mesures cautelars que ordenar. De fet no tenim Pla territorial, molts d'ajuntaments con Manacor, Andratx... encara tenen planejaments dels anys setanta...

-Algaida...

-Efectivament, el municipi del nostre president, no té Pla general. Jo crec que els partits han fet allò que és més fàcil i han quedat endarrerits en les feines difícils, les d'ordenar, de planificar... Falten menys de sis mesos perquè acabi la legislatura i encara no s'ha presentat el Pla territorial de Mallorca, i en sabem ben poc, del projecte. El Consell Insular ha fracassat, perquè a hores d'ara encara no ha aconseguit

guit ni tan sols el consens dels partits que donen suport a Unió Mallorquina, només té el suport del PSOE, i això és un fracàs absolut. Si no fa un esforç per fer un pla atrevit, restrictiu, proteccionista, i per consensuar-lo amb la resta de forces polítiques, s'haurà perdut una oportunitat necessària.

-Les presses per aprovar ara les lleis urbanístiques i mediambientals que el Pacte de Progrés ha postergat fins al final de la legislatura, a què es deuen, realment?

-En primer lloc, perquè volen presentar-se a les eleccions amb els deures fets. El tema territorial era emblemàtic per a cada un dels partits que formen el Pacte. Som al final de legislatura i encara no s'ha aprovat el Pla territorial, ni la Llei de quotes, ni la Llei de biodiversitat, ni la d'impacte ambiental... Cercar consens és positiu. Però jo crec que la dificultat d'aquests quatre partits per arribar al necessari consens en aquests temes és realment gran, i per això han retardat aquestes lleis fins que ara ja és molt tard. D'altra banda, hi ha interessos econòmics determinats, que impedeixen o dificulten l'aprovació de lleis com les de biodiversitat o de quotes. També hi ha dificultats derivades d'interessos competencials. Perquè en aquesta legislatura s'ha donat un altre fet: els consells insulars han incrementat notablement les seves competències, i ara tots són molt gelosos del seu poder. Legislar és decidir qui tindrà la competència. Les dificultats de les lleis d'impacte ambiental i de biodiversitat són fonamentalment de competències. La Llei de quotes o el Pla territorial pateixen més aviat els interessos econòmics.

LES QUOTES, PRIORITÀRIES

-Per quina patiu més?

-Nosaltres donam una importància fonamental a la Llei de quotes, perquè és la que marcarà el ritme del creixement, establirà el màxim de llicències que es poden donar cada any. Ara per ara el motor de l'activitat econòmica a les Balears és el motor de la destrucció. Perquè la construcció és la que genera demandes d'aigua i d'energia, la producció de residus... Per tant, alenar-la és fonamental. Totes les lleis esmentades són necessàries, però la de quotes és fonamental, i sembla que du mal camí.

-Sí perquè, a més, quan s'aprovi, probablement serà correguda davant el Tribunal Constitucional.

-Sí, hi ha aquesta espasa de Damocles... el que passa és que el Govern central ha fracassat pràcticament en tots els recursos que ha posat per anular les lleis que feim aquí. Amb l'ecotaxa ha perdut, amb la Llei de comerç ha perdut, amb la Llei de paritat veurem què passarà... Sembla que el Govern central vulgui paralytizar per la via judicial les iniciatives dels governs que no són seus. Tot i això, és evident que s'ha d'intentar aprovar aquesta llei, i sobretot consolidar la filosofia que diu que tan important com frenar és marcar un ritme. Les puntes de l'activitat constructora perjudiquen tothom, són negatives per a l'economia, per al medi ambient, per a les persones... És bo per a tots que hi comenci a haver una estabilitat econòmica a la construcció.

-Què opina del Projecte de Llei de biodiversitat i de l'oposició que ha suscitat entre organitzacions que semblaven prò-

Energia i salut, pròximes prioritats

En opinió de Miquel Àngel March les banderes mediambientals per als pròxims anys continuaran sent les mateixes: l'ordenació del territori, la contenció de la construcció, la reducció i el reciclatge de residus... però se n'afegiran de noves i que cada dia tendran més importància i més interès públic:

"La contenció del creixement urbanístic, immobiliari, és un dels temes en què més ha fallat el Govern del Pacte de Progrés, i per tant la pròxima legislatura seguirà sent, per a nosaltres una de les banderes prioritàries. Els temes territorials a aquesta comunitat autònoma continuaran tenint una importància brutal. Protegir la serra de Tramuntana també continua sent prioritari".

"Però jo crec que a aquests temes se n'han d'afegir ara són el tema energètic i els temes de salut. El desastre del petrolier *Prestige* posa de manifest dues coses: que les energies fòssils no només tenen problemes derivats de l'impacte de l'emissió de gasos contaminants, sinó altres, com són els accidents dels petroliers, que per desgràcia no són tan excepcionals. Frenar la utilització d'energies fòssils i estimular la utilització de les energies renovables és un dels temes que ha quedat pendent, i que a la pròxima legislatura haurà de ser prioritari. En el tema energètic s'ha de fer molta feina.

I un tema de futur és el de la salut, de l'alimentació, s'hauran d'incorporar a les prioritats dels pròxims anys. Salut, alimentació i medi ambient. En primer lloc, davant la incertesa del que menjam, la invasió de transgènics, la producció orientada al benefici, i no a la qualitat, totes aquestes qüestions seran prioritàries per als ecologistes d'aquí a molt poc temps".

ximes al Govern com Unió de Pagesos o el mateix PSM?

-He de reconèixer que, ara per ara, a finals de novembre, és una llei que no coneixem. Per ventura és una llei que no s'ha tramitat amb molt de consens. En principi una llei de biodiversitat és una llei interessant, nova, innovadora, és una llei marc. És una llei que parla d'espais naturals, d'espècies... però que no les protegeix directament, diu que s'han de protegir i estableix els mecanismes per fer-ho. El que passa és que en aquest tema és fonamental comptar amb un consens social i polític, sobretot amb els gestors de la terra, amb els pagesos. No es pot fer amb l'oposició d'aquests sectors. Crec que no s'ha cercat molt el consens. Quant al PSM crec que les seves discrepàncies es refereixen sobretot a temes de competències, per donar més protagonisme a la Conselleria d'Agricultura. Sense analitzar el fons, crec que en la forma qualche cosa ha fallat.

LES MORATÒRIES NO PODEN SER INDEFINIDES

-En la hipòtesi que algunes d'aquestes lleis no s'aprovin, creu que les moratòries poden substituir eficaçment els plans d'ordenació?

-Bé, jo estic d'acord amb els constructors quan diuen que les moratòries no s'han d'estendre indefinidament. No s'ha d'oblidar que una moratòria és una suspensió cautelar. Són

imprescindibles per poder fer ordenació del territori, però no han de suplir la manca d'ordenació. El que passa és que aquí som especialistes a fer moratòries i a planificar poc. Han de ser mesures provisionals. Per descomptat que no voldria que s'aixecassin les moratòries abans que no hi hagi el Pla territorial i la Llei de quotes.

-UM posa emperons a la Llei de quotes, Esquerra Unida i Els Verds tenen problemes amb el Pla territorial, el PSM amb la Llei de biodiversitat... Sembla molt complicat arribar a un consens...

-Hauríem de recordar una cosa: sembla que algú incompleix un acord. Hem de recordar que el mes de gener del 2002, es va signar un Pacte territorial pel qual el Govern es comprometia a retirar la reforma de les Directrius d'ordenació territorial, a retirar la seva moratòria, i a donar suport a Unió Mallorquina, que es comprometé, ella, a incorporar les demandes del Pacte de Progrés sobre el sòl rústic i a donar suport a la Llei de quotes. El cert és que el Govern ha complit la seva part del pacte, però sembla que Unió Mallorquina retarda el compliment dels seus compromisos. Continua posant dificultats per aprovar la Llei de quotes, i ara la darrera hipoteca és el Pla territorial. S'ha d'aconseguir el consens en el Pla territorial sense buidar-lo de contingut. No s'ha d'aprovar qualsevol Pla territorial o qualsevol Llei de quotes, sinó els que siguin coherents i proteccionistes. UM ha abusat de la seva posició central. Ha exercit un poder superior al que representen els seus electors.

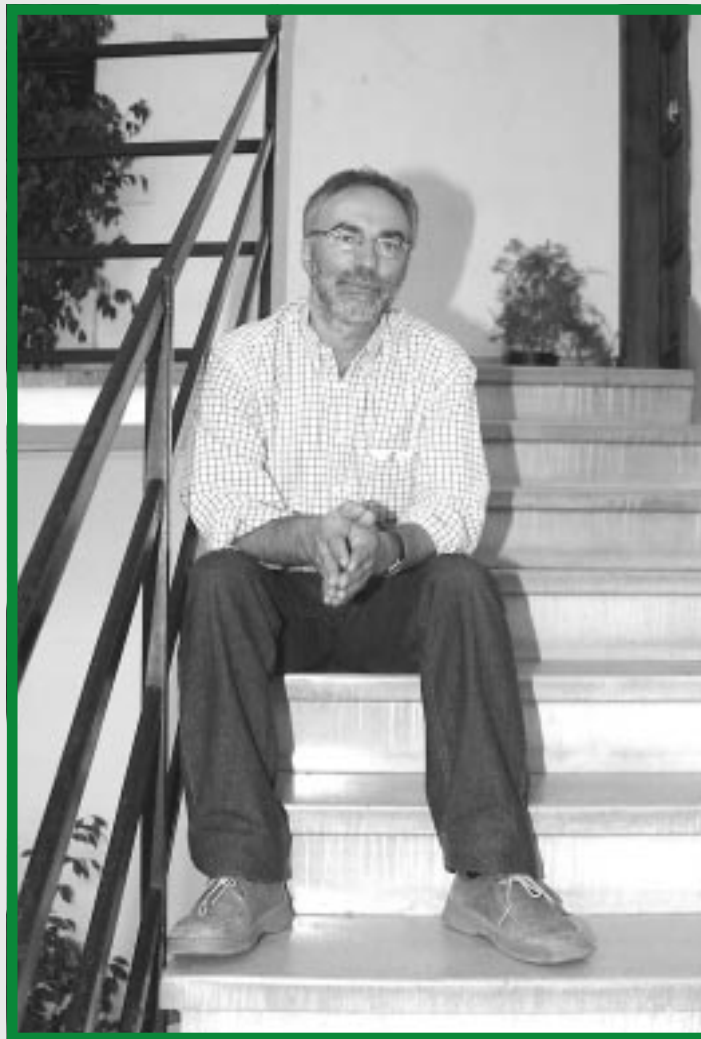
AVANÇOS DESIGUALS

-Si aquestes lleis no s'arriben a aprovar aquesta legislatura, el Pacte de Progrés haurà fracassat?

-Després de setze anys de govern conservador, en una primera legislatura no es poden canviar les coses de dalt a baix. Es pot frenar i canviar la direcció. En algunes coses s'ha frenat, en altres no. No s'ha frenat la construcció. En canvi, s'han incrementat espectacularment els espais naturals a les Balears, només amb una mancança important: la serra de Tramuntana. Era un dels temes estrella d'aquest govern, i no l'ha duit a terme. En temes de recursos naturals, en aigua, en energia, en residus, s'ha avançat de forma desigual. Quant a aigua, s'ha romput la tendència anterior i ara hi ha una bona política de gestió i d'estalvi de l'aigua. En temes d'energia, en canvi, no hi ha hagut un replantejament de la política per respondre a una demanda creixent, quasi desbocada. No s'han divulgat les energies renovables. En residus no s'ha alterat gaire la situació, no s'han incrementat les incineradores, tot i que ja hi ha pressions per fer-ho; i en reciclatge s'ha incrementat molt poc, tot i que les Balears van una mica per damunt de la resta de l'Estat, augmentar el reciclatge només un 6% és un resultat bastant magre. És a dir, aquest govern ha aconseguit resultats desiguals, però positius, en aquests temes, en canvi no ha aconseguit canviar la tendència sempre creixent del sector de la construcció. El nombre de grues, de treballadors, de llicències, ha continuat augmentant. Aquest és el fracàs més gran d'aquest govern. La Llei de quotes és una llei nova, i seria un fracàs no aprovar-la, perquè només amb ella el Govern pot ser capaç de marcar aquest canvi de tendència.

EL PAPER I LA PERMEABILITAT DEL GOB

-Quin paper ha jugat la sensibilitat ambiental de la societat civil, quin paper ha jugat el GOB, per exemple, en aquest canvi de tendència mediambiental de les Balears duit a terme per les institucions?

-Aquest govern és, objectivament parlant, una mica més sensible a les demandes socials que altres governs. Hi ha hagut més diàleg i ha tengut més en compte les nostres peticions. D'altra banda, la nostra relació amb l'Administració -a part del diàleg que nosaltres sempre hem propiciat amb tots els governs, siguin del color que siguin- sempre serà la derivada d'una actitud crítica amb el poder. Una societat avança no només en funció dels acords de l'Administració, sinó de la riquesa que li pugui aportar la societat civil, a través de les demandes, les crítiques, les denúncies. Les administracions públiques necessiten una societat activa que empenyi en una determinada direcció. Jo crec que el GOB ha fet i fa aquest paper, quan demana polítiques més sostenibles.

Nosaltres hem intentat en aquest temps anar més enllà sempre del que el Govern feia. Hem tengut una actitud molt crítica quant a polítiques de transport, polítiques urbanístiques, perquè pensam que es trobàvem molt enfora del que nosaltres volem i fins i tot d'allò que s'havia signat al Pacte de Progrés. Aquest és el nostre paper. I a la vegada sempre hem reconegut els avanços i les accions positives del Govern. Hem salvat sempre la nostra independència.

-Com permeabilitza el GOB la sensibilitat social?

"El GOB ha jugat moltes vegades el paper d'altaveu de la societat, de la gent del carrer davant una Administració inoperant, indiferent. El GOB ha fet moltes vegades de Defensor del Poble"

-La veritat és que passar un dia al GOB és un exercici de permeabilitat molt gran amb la societat. La gent del GOB rep permanentment, constantment, telefonades, visites de gent que ve a les nostres oficines a contar coses, a denunciar coses. En aquest sentit el GOB ha jugat moltes vegades el paper d'altaveu de la societat, de la gent del carrer davant una Administració inoperant, indiferent. El GOB ha fet moltes vegades de Defensor del Poble, sobretot aquí, que no en tenim, davant una administració municipal, autonòmica i central que a vegades no ha estat sensible a la sensibilitat ciutadana. Un dia de feina és una pluja de demandes.

VÈNCER LES DEBILITATS INICIALS

-Vostè creu que aquest govern, inicialment dèbil davant els propietaris agrícoles, els constructors, els hotelers, s'ha reformat, al llarg d'aquests tres anys?

-Deixant de banda que al principi d'exercir un càrrec tot-hom està una mica acovardit, jo crec que aquest govern ha estat a vegades feble davant les pressions dels poderosos i que, en qualsevol cas, a vegades no ha sabut armar un discurs ideològic en segons quins temes. Per exemple, l'ecotaxa, el descens de l'ocupació turística. En lloc de viure la menor aflluència turística com un alleugeriment per a les Balears, una passa cap a la sostenibilitat, l'ha viscuda a la defensiva, culpant els agents externs i dient que l'any que ve tornarà a anar "bé", quan "anar bé" pot ser, precisament, que venguin menys turistes. A l'hora de defensar els espais naturals, els canvis a la política de carreteres o a la política turística, li ha faltat valentia o arguments, no ho sé, però no ha estat capaç de fer un plantejament directe, clar, valent, a la societat, per defensar aquelles mesures que prenia o la negativa a fer determinades coses. Ha fallat el discurs ideològic on fonamentar les seves iniciatives.

-Quines creu que han estat les causes?

-Aquest és un govern fruit d'un pacte entre una esquerra moderada, un centre nacionalista, una esquerra nacionalista, una esquerra més alternativa... Governen una suma de partits molt diferents, amb una amplitud ideològica gran, i per ventura això ha estat una dificultat per llançar un discurs ideològic coherent. A vegades s'aturaven coses o s'impulsava una iniciativa i no s'explicava per què. No s'ha fet la política de cap partit. S'han fet i s'han deixat de fer coses a causa de la necessitat del consens. I el consens ha impedit també dibuixar una línia ideològica clara. És un problema del Pacte i és un problema, també, que el poder de legislar està repartit entre moltes institucions, poder local, poder insular, cada pic més fort i Govern balear, a més d'un poder central que té poques competències, excepte la costa. És curiós, això que la costa sigui precisament competència del centre, de Madrid... Aquesta dispersió de competències complica encara més les decisions a prendre i la coherència del discurs. Per exemple, les carreteres: n'hi ha que són competència del Consell Insular i n'hi ha que són competència del Govern de les Balears. El Govern fa el Pla director sectorial i el Consell el gestiona, excepte les carreteres que són objecte d'un conveni entre

el Govern de les Balears i el Govern central, però el Govern central no aprova els projectes si no és per la pressió del Consell Insular, en fi...

ELS PROJECTES DEL MINISTRE MATAS

-Quin paper juga el Ministeri de Medi Ambient en el medi ambient de les Balears, i com qualificaria la política mediambiental del ministeri?

-El Ministeri de Medi Ambient ha duit a terme una política de confrontació amb el Govern de les Balears, i això és incompreensible. Aquí tenim un territori que és competència de les institucions locals i autonòmiques, amb l'excepció d'una petita franja de litoral que és competència de Madrid. Una franja petita però important, perquè és aquí on es desenvolupa gran part de l'activitat econòmica. El Ministeri de Medi Ambient ha fet projectes de confrontació i ha evitat consensuar projectes. La veritat és que en aquests moments el ministeri intenta, a través de la Llei d'acompanyament dels pressuposts, modificar la Llei de costes per evitar els controls autonòmics i municipals, aquests informes preceptius i vinculants de les administracions d'aquí, i d'altra banda, reduir les competències autonòmiques en matèria de litoral. El Govern central ha jugat un paper de confrontació i ha acabat modificant la llei per no haver de retre comptes de la seva política. Això és especialment negatiu. Jo crec

que és ben hora que les competències de litoral passin a les institucions autonòmiques. Amb l'afegit que Matas ha envestit projectes agressius: extracció d'arena, regeneració de platges, passeigs marítims damunt zones naturals... cons-

trucció de dessaladores... una política impròpia d'un ministeri de medi ambient, que hauria d'apostar per tenir un litoral natural, per preservar l'aigua... El Ministeri de Medi Ambient ha estat també la plataforma de Jaume Matas per continuar tenint un pes dins la política de les Balears, ha fet mesures clientelars que també han estat negatives.

-Vostè creu que tot l'Estat ha patit les conseqüències de la situació de Jaume Matas com a cap de l'oposició a les Balears? És a dir, que Jaume Matas ha hagut d'estendre a tot l'Estat una política dissenyada per castigar les Balears?

-La major part dels governs de les comunitats que hi ha als litorals estan presidits per partits que no són el Popular. Catalunya, Andalusia, Astúries, el País Basc... jo supòs que els mateixos problemes que Matas ha provocat a les Balears els ha provocat també a altres bandes. Tal vegada a les Balears els ha multiplicat per deu perquè els ha mirat amb lupa. Però jo crec que darrera totes aquestes actuacions hi ha un Partit Popular que ha volgut reforçar el caràcter espanyolista o centralista de l'Estat. De fet aquestes dues modificacions de la Llei de costes responen a la voluntat de reforçar les competències de l'Estat i de prescindir de les opinions locals i autonòmiques en l'ordenació de la costa. Aquesta involució autonòmica, que és molt perceptible en temes d'ordenació del territori i ambientals, es nota també en altres àmbits, quan el Govern central impugna qualsevol llei autonòmica que no els agrada. El Tribunal Constitucional ha deixat molt clar ja moltes vegades que aquest afany centralista no té raó de ser.

"S'han incrementat espectacularment els espais naturals a les Balears, només amb una mancança important: la serra de Tramuntana"

GABRIEL OLIVER, president de l'Associació Empresarial de Promotors Immobiliaris de Balears

Mentre continua el debat sobre la manera en què s'ha d'ordenar i de legislar el consum del territori a Balears en el futur, el president dels promotors immobiliaris avisa que les actuals restriccions frenen en sec el sector de la construcció al temps que ajuden a encarir d'una manera exorbitant el preu de l'habitatge a les Illes. Gabriel Oliver considera injustes les actuals moratòries, que també pesen sobre els solars urbans consolidats, ja que això impedeix als empresaris afrontar nous projectes que satisfacin l'actual demanda del mercat local i que suavitzin els preus dels habitatges. És ben conscient que, de seguir a aquest ritme, ben aviat el terreny disponible per construir s'esgotarà a les Illes, però malgrat aquesta realitat, considera que el tren no es pot parar i que no es poden deixar de fer els més de set mil habitatges anuals que el sector de la promoció necessita per no aturar-se.

Temps difícils per a la construcció

Juanjo Sánchez

ficació immobiliària. Si ajuntam les dues coses, indubtablement ens arriben temps difícils. Què és el que succeeix en aquest moment?, que finalitzen molts de projectes i no hi ha substitució d'aquestes obres, és a dir, no és que de cop s'aturi el treball, sinó que el treball s'ha anat aturant a poc a poc, mes a mes. Així, s'arribarà a un punt final, que es pot produir aproximadament l'any 2003, que és quan totes les obres anteriors a la moratòria s'hauran acabat. També s'ha de tenir en compte que quan es torni a posar en marxa la maqui-

-Quins són els principals objectius que es planteja després d'haver-se fet càrrec de l'Associació de Promotors Immobiliaris?

-Per a nosaltres hi ha un objectiu que, per desgràcia, ja dura massa anys, i és el fet d'aconseguir dins de la nostra comunitat autònoma un marc d'estabilitat jurídica pel que fa a la legislació urbanística i d'ordenació. En poques paraules, acabar aquest *impasse* que tenim des que es varen elaborar les Directrius del 99, que ha estat un cúmul de moratòries, de suspensions, de legislacions..., i intentar que quedi completament definit amb un màxim de consens social i polític i que aquesta estabilitat també sigui duradora, perquè és indubtable que qualsevol empresari el que necessita saber és què pot fer i on ho pot fer, sobretot un empresari immobiliari. Hi ha uns altres objectius, que podríem anomenar d'innovadors dins la Junta, com és la creació de tres noves vocalies que abans no existien, que són la de medi ambient, la de comunicació i la de qualitat.

TEMPS DIFÍCILS

-Com afecta l'alentiment de l'economia el creixement del sector de la construcció?

-El sector de la construcció sofreix dos aspectes, un pot ser conseqüència de la conjuntura general, que pateixen tots els sectors econòmics i l'altre és la situació d'inseguretat en què ens trobam. És a dir, amb les moratòries actualment en vigor, doncs queda paralitzat el 75% de les possibilitats d'edi-

nària, tampoc al dia següent no es tornarà a tenir el treball. Potser que des del dia que es tornin a obrir les possibilitats d'edificar passarà un any o un any i mig fins que es torni a tenir el treball. Qui sofreix més avui l'aturada del sector?, doncs totes aquelles empreses que fan feina a l'inici del procés edificador, per exemple les d'excavació. Quines so-

Arquitecte tècnic, **Gabriel Oliver** desenvolupa les facetes tècnica i empresarial de la promoció immobiliària, ja que compagina la seva feina d'aparellador amb la de promotor. Du trenta anys de vida professional al sector, i des d'en fa dotze està vinculat a l'Associació Empresarial de Promotors Immobiliaris de Balears, de la qual fou elegit president a mitjans de novembre passat després d'haver-ne estat vicepresident en els darrers sis anys. Ha estat membre de la Junta de Govern de la CAEB i de la Junta del Col·legi d'Aparelladors.

freixen menys ara?, les que treballen al final, com poden ser els pintors. És una cadena en la qual un va darrera l'altre dins del procediment.

RESTRICCIONS URBANÍSTIQUES

-Li sembla necessària la flexibilització de les actuals restriccions urbanístiques que hi ha a l'espera d'aprovar normatives definitives, donada l'actual situació de decaïment de la construcció?

-Nosaltres, des del primer moment, hem manifestat el nostre desacord general contra el sistema de moratòries, no contra la planificació, perquè són dues coses diferents. Una cosa és paraitzar-ho tot i una altra és planificar que es pugui fer el que és adequat i coherent i el que en cada moment s'entengui que és positiu per a la comunitat. Entenem que les moratòries afecten uns sòls que tal vegada sí que podrien ser paraitzats, perquè s'hi pot tenir qualque actuació, però es paraitzen uns altres sòls amb la conseqüència, des del nostre punt de vista, que es fa un dany absolutament gratuït, com és el cas dels sòls urbans consolidats. Nosaltres el que voldríem és que, en el moment en què la situació econòmica i empresarial encengui tots els llums d'alarma, que ja s'han començat a encendre, amb independència que es tengués totalment planificada la situació urbanística futura, es deuria alliberar de la moratòria almenys el que són els sòls urbans consolidats, perquè sempre hem dit que no entenem per què s'han de mantenir paraitzats quan al cap i a la fi quedaran com estaven abans, ja que és molt difícil que es produeixin canvis en el sòl urbà consolidat.

-Quina opinió té de la Llei de quotes, de la filosofia de graduar anualment el percentatge de creixement de cada municipi?

-Consideram que la Llei de quotes és absolutament negativa. Per a nosaltres, aquesta llei és una norma amb un elevat grau d'intervenció. Per explicar-me, li diria que al cap i a la fi la llei pretén que cada municipi pugui tenir cada any un determinat nombre de persones. D'alguna manera, no és que limiti el que es pot fer, perquè el que es pot fer ve limitat per uns altres instruments d'ordenació, sinó que limita què es pot fer cada any a cada municipi. Al final, el dia que s'acabi tot el terreny qualificat, s'haurà fet el mateix a tots els municipis. La traducció que veim, des del punt de vista del promotor, és que això és d'un intervencionisme total, nosaltres sempre hem estat totalment en contra de la planificació o limitació per sistema de quotes. Un altre tema, que sí que entenem, és que la planificació podria existir, però ha de formar part dels planejaments. És necessari que se cerqui una planificació, però des del planejament. Entenem que el criteri de la Llei de quotes és totalment negatiu.

SÒL URBANITZABLE LIMITAT

-Tenen por els promotors que es puguin quedar ben aviat sense sòl per construir, perquè ja s'hagi consumit tot el terreny planificat, com passa ja a alguns indrets de Balears?

-És indubtable que a Balears el sòl algun dia s'acabarà, no crec que ho negui ningú. El sòl que tenim és limitat. Avui en dia tenim una ocupació de sòl urbà que suposa el 5,5% de la superfície total, i es preveu un creixement màxim d'un 10% fins a l'any 2009, és a dir, l'any 2010 ens trobarem amb el 6% del sòl de Balears, si s'arriba a fer tot, urbanitzat, per entendre'ns. Lògicament, a partir d'aquest moment s'haurà de decidir si aquesta és una xifra que no s'amplia, si aquesta xifra s'amplia per a segons quins tipus d'habitatges, si s'amplia a zones turístiques o per al mercat local... En algun moment s'arribarà al final, això està clar. És un tema que s'ha de tenir assumit, és així.

-Per tant, entenen vostès que el creixement desbocat de la construcció s'ha de controlar?

-Planificar-ho, crec que és diferent que controlar-ho. Nosaltres sempre hem dit que estam d'acord amb tot el que sigui planificar des del sector empresarial i planificar amb la suficient antelació, que no siguin els fets els que obliguin a prendre mesures, sinó que s'avanci el que s'ha d'aprovar. Un altre tema és actuar per impulsos, actuar per oportunitats polítiques d'un moment donat, que és un aspecte en què mai no estarem d'acord.

NORMATIVES

-Així doncs, quines alternatives proposarien els promotors per planificar el consum raonable del territori?

-El que és trist és que crec que les mesures globals limitadores ja fa anys que estan aprovades en aquesta comunitat. És a dir, en aquesta comunitat, des de l'any 1999 tenim fixat quant de sòl màxim podem ocupar, que és el percentatge que li he comentat anteriorment. Ara, el que manca és distribuir-ho entre els municipis i elaborar el que s'anomena el Pla insular. Igualment, com a document paral·lel a aquest Pla insular, fa falta una llei del sòl o autonòmica en la qual es contempli la situació específica del nostre urbanisme i, sobretot, que faciliti el sistema de gestió i serveixi com a element aglutinador de tota la normativa dispersa, perquè, encara que no me'n record del nombre, potser en els darrers dos anys s'han aprovat entre quinze i vint lleis que afecten l'urbanisme. Fins i tot per als professionals, saber si un projecte és possible o no, poder-li dir a un client nostre si es pot fer una obra determinada, ens és difícil. Ens és difícil donar-li una explicació, perquè et diuen que una llei queda derogada.

da per una altra, que després se n'aprova una altra que després es veu implicada per una moratòria que entra en les infraestructures... És a dir, és molt difícil. S'ha de cercar un instrument que aglutini tota la legislació dispersa i que sigui una normativa estable i duradora, i a partir d'aquí tots sabrem les regles del joc que tendrem. Aquestes normatives bàsiques quant al creixement estan ja aprovades, és a dir, des de l'any 95 no es poden ampliar les zones turístiques, i potser siguin les més delicades, això es contempla en el Pla d'Ordenació de l'Oferta Turística, i des del 99 està limitat el creixement al 10%. Ara, què manca?, dur tot això a planejament i que existeixi ja com a instrument jurídic i que tothom, tant ajuntaments com consells i Govern, tinguin cadascú les seves atribucions pel que fa a l'ordenació.

-Què opina de la Llei de biodiversitat que vol aprovar el Govern?

-En aquests moments la Llei de biodiversitat, com que afecta molts de sectors implicats, des dels propietaris del sector primari, com poden ser l'agrícola i el ramader, fins al sector terciari, ens preocupa. Per això, des de la Comissió d'Urbanisme i Habitatge de la CAEB hem encarregat un estudi a un tècnic mediambiental perquè l'analitzi des de tots els punts de vista, sobretot per saber si aquesta llei s'ajusta a les directrius d'àmbit europeu que existeixen i si els criteris mediambientals que s'hi utilitzen estan en consonància amb la filosofia europea de protecció del medi ambient. La impressió que tenc en aquests moments, malgrat que encara no tenim l'estudi, és que no és així i que la Llei de biodiversitat és prou més limitadora i prou més estricta que les directives europees que existeixen o que s'aconsellen, a les quals van adaptant-se els diferents estats de la Unió.

-Si tornam a les xifres de la construcció dels darrers anys, sempre es feia la puntualització que eren percentatges massa excessius, està d'acord amb això?

-Tristament, si feim un poc de memòria històrica i cerquem a les hemeroteques, coses que nosaltres vàrem dir fa una sèrie d'anys ara es compleixen. Nosaltres manifestàrem, devers l'any 99, que amb la sortida d'una crisi com la que s'havia produït els anys anteriors a l'àmbit immobiliari, i tot tenint en compte la baixada dels tipus d'interès i el cost del finançament, cosa que és molt important a l'hora de comprar, era previsible que existís una demanda de la iniciativa privada, per dir-ho d'alguna manera. En aquells moments, per qüestions d'eleccions, per motius de finançament europeu, per la Universiada, hi va haver un moment en què es va llançar al mercat una gran quantitat d'obra pública. En unir-se obra privada i obra pública dins d'un mateix espai de temps, és on ha sorgit el problema d'un excés en el volum de la construcció en aquests darrers anys. Tornam una altra vegada a la paraula màgica, planificació. És a dir, la iniciativa o l'obra pública entenem que sempre hauria de sortir en aquells moments en què la iniciativa privada no estira el mercat. En haver-hi una baixada de la iniciativa privada, doncs que hi hagi la iniciativa pública per suplir i mantenir una estabilitat dins del sector de la construcció. Ara, si quan estira la iniciativa privada feim també que estiri la iniciativa pública, doncs tenim unes pujades i baixades que són dolentes per a qualsevol sector empresarial.

PAGAR ELS EXCESSOS

-Es pot dir que ara es pagarà un preu per aquest excés en la construcció?

-Doncs sí, lògicament. Es paga un preu, i és una quantitat que és molt difícil d'avaluar, encara que crec que sobretot el preu que es pagarà estarà relacionat amb la mà d'obra. Hi

va haver una sèrie d'anys en què hi havia una manca de mà d'obra i hi va haver un procés migratori important cap a les Balears de mà d'obra que cercava feina, tant d'altres comunitats com d'altres països. En aquests moments, que potser es torni a un nivell normal d'activitat constructora, doncs hi haurà un excés d'oferta de mà d'obra. Potser que aquests treballadors tornin al seu lloc de procedència, però potser que prefereixin viure a Balears sense un treball garantit, que seria la pitjor postura o la més conflictiva o difícil per a la nostra comunitat.

-Quantes obres pot haver-hi ara en marxa a les Illes?

-És molt difícil de quantificar, pensi que es considera obra des d'un edifici de cinquanta habitatges fins al canvi d'una coberta o la reforma d'un bany, és molt difícil quantificar obres. Nosaltres, el nombre òptim d'obres que estimam per mantenir una estabilitat del mercat és de set mil habitatges a l'any. Hem tengut alguna punta, sobre els nou mil, nou mil cinc-cents, que ha estat excessiva. Per a nosaltres, set mil habitatges seria la xifra que mantendria una estabilitat del producte i unes possibilitats de mantenir-lo a millors preus per al mercat local, que és el que té la dificultat per a l'accés a l'habitatge.

S'ENCAREIX L'HABITATGE

-A la vista de les actuals restriccions urbanístiques, sembla que no s'arribarà a aquesta xifra. Es pot aventurar que els preus dels habitatges seguiran pujant de manera desorbitada?

-Suposarà un major augment de preu. Nosaltres tenim una matèria prima imprescindible que és el sòl, i avui en dia un solar amb llicència et costa molt més al mercat del que val el sòl i del que val una llicència. Quan un propietari pot agrupar ambdues coses, sòl més llicència d'obres, el que fa és augmentar el preu, i això encareix l'habitatge.

-Qui té un solar amb llicència té un tresor.

-Sí, sí, el cobra com a tresor actualment. El sòl i la llicència val molt més que el que hauria de costar el sòl solament. Què passa?, totes aquestes limitacions el que fan és que arribarà un punt en què, per una part, augmentarà el preu de l'habitatge i, per l'altra, si en lloc d'arribar a una disminució de l'estructura actual del sector, que es troba al voltant d'un 25% o un 30%, s'arriba a una disminució de l'estructura del sector del 50%, doncs lògicament hi haurà moltes més empreses i molts més treballadors que tendran dificultats per mantenir el seu lloc de feina. Tot depèn del grau de limitació del desenvolupament urbanístic.

-Quant al preu exorbitant dels habitatges, creu que té raó el ministre de Foment, Álvarez-Cascos, quan diu que el preu puja perquè també ha augmentat el poder adquisitiu de les famílies?

-He escoltat el que ha dit, i crec que s'ha de matisar molt aquest aspecte. Crec que Balears té una problemàtica molt diferent a la d'altres comunitats. A altres comunitats, potser podria ser aplicable aquesta teoria, però a Balears no és aplicable perquè hem de tenir en compte que des del moment en què hi ha estadístiques que ens indiquen que l'esforç familiar per tenir accés a l'habitatge se situa en el 50% dels seus ingressos, això vol dir que la corba del preu de l'habitatge ha pujat verticalment molt més que la corba d'increment dels salaris, amb la qual cosa cada vegada, tram a tram, és més lluny la possibilitat d'adquisició d'un habitatge.

-Quins altres motius hi ha perquè el preu de l'habitatge a Balears estigui pels níguls?

-El component del cost d'un habitatge està format per un aspecte molt important que és el sòl per a l'execució de l'obra, i un altre concepte important, que és l'impositiu, la fiscalitat que suporta l'habitatge. En aquests darrers anys, el capítol del sòl jo diria tranquil·lament que s'ha multiplicat per sis o per set el seu cost, és a dir, ha augmentat un 600% o 700%. El capítol d'execució d'obra, si tenim en compte la gran demanda que hi ha hagut de mà d'obra i d'empreses constructors, en tenir obra pública i obra privada a la vegada, també ha duit a un encariment. S'han pagat salaris i feines a preu fet per sobre dels preus normals, perquè si no, no podies construir perquè no tenies mà d'obra. Això ha duit a l'encariment en si mateix del que és l'execució de l'obra. Després hem de tenir en compte que la fiscalitat de l'habitatge, que és un tema que reclamam des de fa molt de temps, se situa prop d'un 23%. És a dir, quan una persona compra un pis, per cada milió de pessetes que li costa en paga dues-centes trenta mil com a càrrega fiscal de la compra d'aquest pis, perquè no tan sols paga l'IVA en el moment de la compra, si no que paga tots els impostos en cadena que s'ha produït durant la construcció. La fiscalitat és una cosa que sempre és proporcional, i en pujar la base, que és el cost de la construcció, també puja la fiscalitat de forma proporcional. Aquests tres capítols són els que han duit a l'augment del preu de l'habitatge.

DEMANDA LOCAL

**"Hem de tenir assumit que el sòl algun dia s'acabarà a Balears"
"En aquests darrers anys, el sòl jo diria tranquil·lament que ha multiplicat per sis o per set el seu cost, és a dir, ha augmentat un 600% o 700%"**

-Quina és la situació de la demanda de l'habitatge a Balears, s'ha estancat?

-Per analitzar-ho hauríem de distingir dos tipus de producte, el producte turístic, per anomenar-lo d'alguna manera, i el producte local. En aquests moments, el producte turístic podríem subdividir-lo en altres dos tipus: el producte turístic per a un mercat europeu i el producte turístic per a un segon habitatge destinat al mercat local. És coneguda la tradició de molta gent de les Illes de tenir una segona residència a zones costeres. Jo diria que la demanda del producte turístic destinat al mercat europeu ha baixat enormement, mentre que el producte local de primer habitatge i el producte turístic per a segon habitatge local té una demanda important, encara que existeix gairebé una impossibilitat de tenir un accés a aquest producte pel preu. És a dir, la demanda existeix, avui en dia el mercat local demanda uns habitatges de prop dels vint-i-cinc milions de pessetes, hi ha una demanda enorme, però és quasi impossible fabricar un producte a aquest preu.

-A quin preu ha arribat ja el pis corrent de tres habitacions a les Illes?

-Varia molt segons la zona, però a Palma, que podria ser la zona més característica, i a les zones de via de cintura cap a fora, per no anar al centre històric, doncs, supera ja els trenta milions de pessetes, aquests pisos costen entre trenta i quaranta milions de pessetes. Es tractaria d'un pis mitjà normal, amb una bona qualitat, amb tres dormitoris.

-El centre de Palma està encara més cotitzat?

-El centre està molt més cotitzat, clar. A més, s'ha de tenir en compte una cosa, és veritat que hem d'aprofitar els edificis buits que hi ha al centre de Palma o a altres pobles, hem d'actuar sobre edificacions existents, però no hem de

fer una demagògia en aquest aspecte, perquè no oblidem que qualsevol habitatge d'aquest tipus serà més car que un habitatge nou. Anar a comprar un edifici, actuar sobre aquest edifici, millorar-lo i donar-li les condicions d'habitabilitat que siguin necessàries, farà que aquest edifici sempre sigui un 30% o un 40% més car que sortir des d'un solar on no hi hagi res construït i aixecar un edifici.

-Ara per ara, els preus de l'habitatge s'han estancat, o segueix la tendència a l'alça?

-Bé, jo li diria que en aquests moments és difícil crear pisos nous, perquè no hi ha noves promocions. Les promocions que existeixen ara vénen de fa dos anys, com a mínim, o sigui que no surten noves promocions al mercat, o almenys tenen uns preus fets amb costos de fa dos anys. Tal vegada aquests preus es mantinguin, ara, en el moment en què el promotor hagi de tornar al mercat a cercar aquesta matèria primera anomenada sòl, indubtablement li cobraran més car i haurà de seguir pujant els preus. Els preus, indubtablement, aniran pujant perquè les matèries primeres que formen el nostre producte aniran pujant, és impossible que el preu no pugui.

MERCAT EUROPEU

-Quins compradors europeus han deixat de comprar més dins el mercat de l'habitatge a Balears?

-Ha caigut molt més el mercat alemany que l'anglès, en aquests moments l'anglès sí que continua comprant. Després han aparegut potser altres mercats que abans eren un tant oblidats per l'hegemonia del mercat alemany, com ara el mercat suec o el mercat austríac, encara que mai no arriben al percentatge ni cobreixen la manca del mercat alemany.

-Pot ser la rehabilitació una alternativa per als promotors davant la manca de terreny urbanitzable?

-Sí. Sí, si hi ha una política d'habitatges o un pla d'habitatges que permeti que els compradors d'aquests tipus d'habitatge tinguin importants subvencions. Si no és així, no serà una alternativa perquè llavors l'habitatge rehabilitat sempre serà més car que el nou i seguirà sent més inaccessible per al mercat. Quant a política urbanística i mediambiental, consideram que és imprescindible que es faci rehabilitació, perquè s'ha d'aprofitar el sòl ja consumit abans d'utilitzar-ne de nou. Però, si aquest tipus d'habitatge no té unes facilitats de normatives, avui en dia és molt més difícil tenir una llicència al casc antic que a una zona de nova construcció.

PROTECCIÓ OFICIAL

-L'habitatge de protecció oficial, ja ha passat a la història com a producte dels promotors immobiliaris?

-No, jo crec que aquest és un tema molt important a tenir en compte. Què fa falta perquè es pugui llençar aquest producte?, dues coses. Una primera, que hi hagi un sòl adequat per construir protecció oficial, on el valor del terreny estigui a un màxim del 15% o el 20% del preu de venda del producte acabat, que estigui al voltant dels dos milions de pessetes per habitatge. Cal tenir aquest sòl, per una part, i després es necessita superar una cosa que és absurda, la fiscalitat que té l'habitatge. Sobre l'habitatge protegit, el comprador paga, per una banda, ics milions d'impostos i després li tornen una part del que ell paga. La fiscalitat sobre l'habitatge protegit és absurd que mantengui aquests nivells, hauria de baixar la fiscalitat. Nosaltres tenim molta fe que en un futur pròxim es pugui solucionar la fiscalitat i el sòl.

JOANA MARIA GARAU, ambientòloga

Joana Maria Garau, coautora del treball *El tercer boom*, explica quines han estat les característiques del creixement desmesurat dels anys noranta, que es caracteritzen per tenir els trets dels grans períodes de creixement anteriors, però amb unes dimensions més grosses. El treball vol ser un toc d'atenció per tal que la societat estigui informada i sàpiga per on van les coses. El creixement, malgrat els intents de limitar-lo, no es deté i la situació pot esdevenir bastant insostenible, si no es prenen mesures.

Un creixement més desmesurat que en els anteriors períodes d'expansió

Antoni Oliver

-Quines són les principals característiques del tercer boom i quins han estat els dos anteriors.

-El primer boom va començar els anys seixanta i va ser la construcció d'hotels, sobretot a la part del litoral. Això va anar acompanyat del creixement econòmic i de totes les repercussions a tota la societat. El segon boom va començar a mitjans del setanta i va durar fins al 1993, caracteritzat pel desenvolupament i la construcció, sobretot d'apartaments, i de tota l'activitat turística, ja no només al litoral, sinó a altres zones del litoral abans no urbanitzades i a l'interior. I, en el tercer boom, hi ha una espècie de magnificació dels dos anteriors. Tota l'activitat turística s'ha traslladat a l'interior, i això ha permès, en part, el desenvolupament de molts de pobles d'interior, i ha generat una riquesa que ha duit a construir molta segona residència, molta inversió a fora de la ciutat, al món rural. Aquest tercer boom comença a partir del 93-94 que coincideix amb la sortida de la crisi del Golf.

-Segueix ara el tercer boom?

-L'estudi que hem fet abasta del 89 al 99 i ara estudiem si segueix igual el creixement. Del 1998 fins al 2000 segurament tot ha anat creixent, sobretot en el sector immobiliari i de la construcció.

-Quins altres indicadors evidencien el fenomen d'aquest creixement desmesurat?

-Un indicador bàsic ha estat el creixement de la població. Hi ha hagut un creixement bastant important, lligat al creixement de les infraestructures turístiques que ha fet que hi hagi una pressió demogràfica molt gran, concentrada en els mesos d'estiu. Hi ha aquest indicador que s'ha fet tan famós, els 950 cotxes per cada mil habitants..., si tots els cotxes sortissin de cop al carrer ocuparien el 40% de les carrete-

res. L'augment de la capacitat d'allotjament i el creixement de la població ha produït una pressió demogràfica brutal. El fet que l'activitat turística s'hagi traslladat de llocs de litoral cap endins ha fet que l'impacte de la utilització del medi s'hagi difós molt. Abans teníem els turistes als centres turístics i no en sortien. I ara n'hi ha per tot i fan les seves activitats, consumeixen.

LA INESTABILITAT SOCIAL

-El turisme ha romput la barrera espacial i temporal?

-Bé, encara continua concentrat els mesos d'estiu, si es veuen les gràfiques s'observa que poden ser quatre o cinc mesos, però juliol encara és la punta. Les necessitats de la població el mes de juliol són enormes. La població es multiplica per 2,3. Vénen entre nou i onze milions de turistes a l'any i això és molta gent. Això concentrat en els mesos forts, es nota. No només afecta les infraestructures, sinó també el tema laboral, notàvem molts de contractes de temporada i això crea molta inestabilitat social i familiar,

perquè la temporalització de la vida laboral desestabilitza molt, sobretot quan es té família, nins, etc.

-Una conseqüència d'aquest model socioeconòmic és aquesta iniquitat social?

-Sempre s'utilitzen els indicadors macroeconòmics. La renda per càpita de Balears és la més alta de l'Estat, o ho era fins fa poc, però quan ho vàrem estudiar, els sous al sector turístic eren més baixos que la mitjana nacional. Els del sector de la construcció també eren per davall. No vàrem poder desenvolupar totalment alguns aspectes i ara el CITTIB ho fa. El que es va intentar és que s'estudiàs la renda disponible familiar, per exemple què representa sobre el sou tenir una hipoteca. Això es fa ara, i serà un indicador de la riquesa real de la gent d'aquí de la qualitat de vida, no de nivell de vida, sinó de qualitat. També vàrem intentar mirar si hi havia hagut una venda del patrimoni quan augmentava la renda per càpita i no ho vàrem aclarir.

"El que hem intentat fer amb aquest treball és dir "així està la situació", no intentàrem condicionar la gent per dir-li què havia de pensar. No crec que la gent vegi malament que es doni informació, perquè per ser crítica ha d'estar informada"

Però se suposa que seria així, perquè hi ha hagut especulació immobiliària. Una altra línia d'estudi era esbrinar si hi havia una diferència entre la balança interna i externa, perquè les empreses d'aquí inverteixen en altres destinacions turístiques, perquè els surt més barat i són més competitives a l'exterior. Però això és difícil. Anàvem provant perquè tampoc no hi havia massa referents ni avaluacions contínues.

-També varen calcular la petjada ecològica. Ens pot explicar aquest concepte?

-És un indicador dels recursos. En el tema de consum d'aigua i de residus ens varen trobar que hi havia molt poques dades i no estaven preses de forma sistemàtica, llavors tenguérem problemes a l'hora de fer els càlculs. Per exemple, a Menorca tenien dades molt bones, de consum d'energia i de residus a través de l'Observatori Mediambiental. La gent de Menorca també està molt predisposada a donar les dades. En canvi saber el consum d'aigua a Palma ens va costar moltíssim. Igual que el de residus. Per exemple, no hi havia bàscules per pesar els camions, s'havien de fer estimacions per volums. Al port també va passar alguna cosa semblant, per exemple les *golondrines* que fan les rutes turístiques per les badies, uns anys es comptaven com a trànsit i altres com a creuers. No hi havia una homogeneïtat de dades, aquest va ser uns dels problemes més grans. Les que hi havia o no estaven prou bé o hi havia hagut canvis de metodologia, no hi havia una homogeneïtat i això fa que no es pugui comparar d'any en any. En el tema de residus, ens trobàvem que ha augmentat bastant la producció per càpita. En gairebé el 6% del 96 al 99, és a dir, més d'un 1% cada any, això és molt. També vàrem mesurar el reciclatge de residus i a Menorca havia augmentat un 260% i a Mallorca un 89%. Però aquest augment tan espectacular ho és perquè es passa de no fer res a fer alguna cosa i així l'augment d'un any a l'altra és gran. Ara, si es compara la quantitat de residus que es produeixen amb els que es reciclen resulta que només són un 7%. Un 4% a Mallorca, 4% a Menorca i un 7% a les Pitiüses. El volum de paper que es recicla és molt gran i ara esperam que vagi a més perquè hi ha plantes de triatge, de compostatge, de recollida selectiva que abans no hi havia.

EL CONSUM DE RECURSOS NATURALS

-I el consum d'aigua?

-Intentàrem comprovar la diferència entre el consum de comptador amb l'aigua que arribava a les depuradores per ser depurada. Però no arribàrem a cap conclusió; hi havia unes xifres que deien que les pèrdues per xarxa podien arribar a un 60%. A Palma el consum d'aigua per comptadors havia augmentat un 9,6% en deu anys i les extraccions d'aqüífers un 26%. Fèrem una mitjana del que es consumia a Palma i l'extrapolàrem a la resta de municipis. Ens sortien 400 litres per habitant i dia a Felanitx, mentre que a Palma la mitjana era de 334. Diferenciàrem els municipis turístics dels no turístics, tot considerant turístics els que tenien una major capacitat d'allotjament turístic. Els municipis turístics consumien un 64,9% més d'aigua. No només per l'activitat turística, sinó perquè són zones de litoral on hi ha molta segona residència, jardins, etc.

-Es rega molt encara amb aigua potable?

-Hi ha reciclatge d'aigua que es fa a les depuradores i després hi ha aigua potable que s'utilitza per a rec. El que passa és que els camps de golfs estan obligats a utilitzar un tant per cent d'aigua, mesclen aigua de xarxa amb aigua depurada. Vàrem treure també el percentatge d'aigua residual depurada i havia augmentat un 310%, però el cas és igual que el dels residus, que passa de no haver-hi res a fer alguna cosa i percentualment l'augment és molt gros. L'any 1989 es depurava un 13% de l'aigua consumida que era el volum d'aigua subministrada menys les pèrdues, i l'any 1999 la proporció era d'un 45%. Quasi la meitat de l'aigua que es depura es recicla i és un percentatge molt gran.

-Quins indicadors varen sortir en el tema energètic?

-Aquesta va ser una de les coses més sobtoses. Mesuràrem tot el consum brut, tant d'energia primària com secundària. En primer lloc totes les matèries primàries que s'utilitzen per fabricar l'energia que feim servir. Aquí hi entren tots els derivats de petroli, carbons, gas, residus que es cremen i generen energia, i la biomassa en general. En deu anys el consum d'aquests combustibles primaris havia augmentat un 54%. Tot això es traspassa a una unitat que són les tones equivalents de petroli. Varen haver de mirar totes les entrades d'aquest combustible a l'illa. Va ser fàcil, perquè tot passa pel port. Es mesurà la distribució del consum i un 44% d'aquestes matèries primeres s'utilitzava per produir electricitat, per a automoció i transport un 25% i l'aviació un 20%. A Mallorca era on més s'incrementava el consum energètic, un 69% en deu anys, a Menorca un 55% i a Eivissa amb un 37%, on menys. Després vàrem el consum energètic per càpita per saber els hàbits de consum de la gent. Hi havia moltes diferències. A Mallorca es consumeix una mitjana de dues tones equivalents de petroli per càpita; a les Pitiüses una 1,6 i a Menorca una 1,2. Tot això és imputable al transport, als cotxes i als avions. Quant al consum elèctric, s'havia incrementat un 72% que és molt. Els sectors que més consumien eren els de serveis amb un 47% del total i el domèstic amb un 30%. L'esquema del que pensàvem era que aquest increment en el consum era causat per l'augment del nombre de persones que hi havia i va ser quan vàrem calcular el consum per càpita quan vàrem veure que en realitat hi havia hagut un canvi i, efectivament es consumeix més energia. Un altre indicador és l'índex d'intensitat energètica que és calcular la quantitat d'energia necessària per produir un milió de pessetes, és a dir, l'eficiència econòmica de l'energia i l'eficiència energètica ha disminuït un 11%.

MÉS CONSUM ENERGÈTIC

-I això què indica?

-Que encara que hi ha hagut un avanç tecnològic els nostres hàbits han tendit a consumir més, tot el que consumim ha de menester una energia. Els processos de producció són molt més eficients, per produir electricitat s'aprofita molt més l'energia de la matèria primera, això no lleva que hi ha més consum, perquè hi ha més llums, més electrodomèstics, etc. Respecte de les energies netes avaluàrem quin és el percentatge d'energia que consumim tret a partir d'energies netes i només arriba a l'1,1% de l'energia total consumida, és molt poc, es pot fer més. En aquest sentit es pot fer molt i, de fet es fa molt. La major part d'aquestes energies netes vénen del consum de biomassa, crema de fustes.

-Quant a energia solar, fotovoltaica, eòlica, etc.?

-N'hi ha molt poca. S'ha incrementat en un 83%, però clar, es partia de zero o de poc, i està bé que augmenti. La capacitat de producció a través de col·lectors tèrmics, simplement per enlenteir aigua, bàsicament, havia augmentat un 64% i la fotovoltaica, que dóna electricitat directament havia augmentat un 195%. És car tenir una cèl·lula fotovoltaica a ca teva i ara està limitat a llocs on no pot arribar la xarxa elèctrica. També hi ha energia eòlica, però només a llocs molt aïllats on no pot arribar fàcilment l'energia de xarxa. El que ens preocupava més, arran del Protocol de Kyoto, era el tema de la petjada ecològica i de les emissions de CO₂. A partir de tots aquests combustibles i amb un factor de conversió treguérem quina era la quantitat de CO₂, només de CO₂ encara que hi hagi altres gasos, per transformar aquesta matèria primera en energia i el que vàrem veure és que les emissions havien augmentat prop d'un 50%, que és molt. Després Ivan Murray va calcular la petjada ecològica.

LA PETJADA ECOLÒGICA

-Pot explicar què és la petjada ecològica?

-Els boscos actuen per absorbir el CO₂, aprofiten el CO₂ per a la producció d'oxigen. Llavors la petjada ecològica el que mesura és la superfície de bosc que seria necessària per transformar tot el CO₂ que nosaltres mateixos produïm amb aquest consum d'energia. En aplicar uns factors de conversió, que ja estan fets, el que ens surt és que nosaltres hem de menester cinc illes plenes de bosc per consumir tot el CO₂ que produïm. També calculàrem les hectàrees per càpita. Quan dic per càpita vol dir que tenim en compte els turistes, perquè treguérem una equivalència per saber la població real de l'illa. Si es calculen les hectàrees per càpita, la mitjana balear era d'1,6, les Pitiüses 1,1 i Menorca 0,9. Els hàbits de consum dels mallorquins, a part de ser diferents dels de les altres illes, han augmentat amb referència al consum energètic. Les emissions de CO₂ augmentaren un 53% i segons el Protocol de Kyoto no es podien superar en més d'un 15% les emissions del 1990, i aquí, l'any 1996 ja se superà aquest llindar que estava pensat per al 2010. El 1999 s'havia superat aquest llindar en un 30%.

-Les principals variables creixen una mitjana d'un 5% a l'any?

-Sí, i aquesta tendència continua. Més o menys sortia això quant a consum d'aigua, territori, residus, etc. Altres variables creixien molt més, per exemple el preu de l'habitatge, que ha augmentat un 70% en els darrers deu anys i molt més el 1998 i 1999.

-Han analitzat les causes d'aquest fenomen de creixement tan gran?

-És una situació insostenible, perquè som a un territori amb uns recursos molt limitats. No és sostenible i els que vendran després de nosaltres no podran viure com nosaltres, igual que nosaltres no vivim igual que els nostres pares. Acabaríem, de seguir així, en un continu urbà i amb una dependència total de l'exterior quant a tots els recursos. Això no es pot solucionar amb més tecnologia, crec que un canvi d'hàbits seria bastant raonable i a més funcionaria.

-Fins fa poc hi havia algun conseller que sostenia, quan la crisi de l'aigua el 1996 i 1997, que ja no hi ha limitacions tecnològiques al creixement.

-Aquesta afirmació és poc raonable. Per què tot aquest creixement? Hi ha una cultura de consum, un consumisme exagerat, molt important. Si tots fóssim un poc més conscients i tenguéssim les eines per fer un altre tipus de consum, seria una aposta de futur positiva. El que passa és que no pots triar. Hi ha el que hi ha al mercat i sinó és molt més car, i no tothom té doblers. Aquesta situació no és sostenible. La causa no només està en les circumstàncies concretes d'aquí, sinó que es tracta d'alguna cosa més àmplia. El sistema econòmic, en general, indueix a això, ha propiciat

"Que encara que hi ha hagut un avanç tecnològic els nostres hàbits han tendit a consumir més, tot el que consumim ha de menester una energia"

un benestar i la gent es mou més, viatja més. Aquí s'ha trobat el filó del turisme com a sistema de creixement econòmic ràpid, però això ha tengut un cost important, des de temes culturals i d'identitat pròpia, fins a menys benestar social i és un preu elevat el que hem pagat. La distribució de la riquesa no és la que hauria de ser. Encara que aquí hi ha feina les condicions socials no són les millors. Després hi ha el factor de la globalització que va lligat a tot això i tot forma una gran pressió.

-Creu que per solucionar aquest problema basta un canvi de mentalitat?

"El fet que l'activitat turística s'hagi traslladat de llocs de litoral cap endins ha fet que l'impacte de la utilització del medi s'hagi difós molt. Abans teníem els turistes als centres turístics i no en sortien. I ara n'hi ha per tot i fan les seves activitats, consumeixen"

de refugi de capitals...

-Les condicions econòmiques així ho permeten, comparat amb altres llocs encara és barat, es pot especular molt. Si miram els indicadors d'urbanitzacions poden tenir dues lectures. Hi ha un 5% del territori urbanitzat i es pot pensar que encara queda molt per urbanitzar. Per a nosaltres resulta car un tros de terra, però per a altres persones no, i és clar que és un bon refugi per als diners i per a l'especulació immobiliària, perquè el territori està molt limitat, en poc temps la terra augmenta el seu valor. Encara continuam

creixent com a població i és una llei de mercat que mentre hi hagi demanda els preus creixen.

-Hi ha una oferta de sòl retenguda.

-Sí, això és així i ha augmentat molt el preu. Els promotors es queixaven que no poden fer habitatges de protecció oficial, perquè el sòl és car i no poden imputar el cost del sòl al pis que vénen perquè superaria els preus.

-Quina altra causa hi pot haver per al gran creixement urbanístic?

-Una de les principals fonts de finançament dels ajuntaments és l'urbanisme. Per mantenir totes les seves polítiques, tant socials com econòmiques i per gestionar, les principals fonts d'ingressos que tenen són les llicències municipals i el tema del sòl. El problema és que sent una de les principals fonts de finançament municipal és difícil que els ajuntaments deixin de donar llicències i de vendre sòl, perquè

això aniria en contra dels seus interessos. Interessos no només del polític, sinó de la gent en general, perquè tothom vol viure millor i augmentar nivell i qualitat de vida, les dues coses. És molt difícil aturar-ho i fer-ho sense finançament d'altres bandes, si els ajuntaments es deixen de finançar per aquesta via, s'hauran de finançar per una altra i això repercutirà a tots els ciutadans, però no sé fins a quin punt això seria problemàtic, encara que a nivell electoral sí.

-S'hauria de crear un fons de compensació municipal.

-S'han de cercar vies, no sé, per exemple com a València on han fet una figura per ajudar a posar sòl al mercat. Però no sé si això és bo o dolent, perquè es pot desplaçar la construcció a l'àmbit rural que és el que ha passat i passa encara. La urbanització, l'habitatge i els polígons industrials es traslladen a l'àmbit rural. Aquí l'agricultura tampoc no és un sector molt fort i s'ha de donar-li una sortida, és clar que un sòl agrícola no és el mateix que un sòl urbanitzable. S'han pres mesures, com la llei dels 15.000 metres, la prohibició de segregació, etc., però no basta. Ara es posen en marxa les llicències concedides anteriorment i això sí que s'ha encarat, perquè ara et vénen la parcel·la amb la llicència de construcció i això ha encarat moltíssim els preus. Hi ha gent que ha comprat, ho ha retengut i ara ho ven. En no deixar construir el que ha passat ha estat que s'han continuat construint les llicències que hi havia. La moratòria s'ha de mantenir perquè tengui un resultat. Però si tot es quedàs absolutament aturat possiblement hi hauria una crisi econòmica. El que passa és que s'ha de fer alguna cosa, limitació parcial.

-Les quotes proposen un 1,3 de creixement.

-Això seria continuar quasi igual. Entre el 1989 i el 1995 es va créixer un 1% d'urbanització i un 2% d'edificació. És a dir, realment limitar l'edificació a l'1,3% no és massa cosa. És molt difícil prendre mesures que duguin a un canvi de model territorial, perquè hi ha unes grans pressions del sector econòmic, però el que hem intentat fer amb aquest treball és dir "així està la situació", no intentarem condicionar la gent per dir-li què havia de pensar. No crec que la gent vegi malament que es doni informació, perquè per ser crítica ha d'estar informada.

Un cop més la marea negra

El Prestige enfonsa la costa gallega

GEA

La catàstrofe ecològica provocada pel petrolier és una més de les moltes provocades per la manca de controls internacionals sobre el trànsit de fuel. Una manca de control que se suma a la presumible falta de prevenció i de material per fer front a situacions com aquesta.

El petrolier *Prestige*, carregat amb 77.000 tones de fuel, patí una escora de 45 graus a 50 quilòmetres de Finisterre. Era un vell vaixell monocasc i tot d'una es va veure que hi havia perill que es xapàs per la meitat. La zona registrava un fort temporal. Les autoritats espanyoles ordenaren a Salvament Marítim que se l'endugués a alta mar. El vaixell va ser remolcat per dues embarcacions, però l'operació era més complicada del que hom esperava. El mal temps dificultava la tasca, però la Delegació del Govern a Galícia llevà ferro a l'assumpte i assegurà que el *Prestige* només podia perdre el fuel procedent d'un dels tancs afectats per l'esquerda.

Era el 13 de novembre quan començà la tragèdia. El vaixell s'aproximava a la costa i en lloc de dur-lo cap a un port, una decisió "políticament arriscada", però convenient per poder limitar els danys i recuperar el màxim possible de fuel, s'insistí a dur-lo a alta mar. Llavors, les autoritats ja admetien que hi havia forts abocaments. Es desplegaron 18.000 metres de barreres per aturar la marea negra, però poca cosa més. El ministre d'Agricultura, Miguel Cañete reiterava que "no temem una catàstrofe ecològica ni preveim grans problemes per als recursos pesquers". Però no va ser així.

MILERS DE TONES AL FONS DE LA MAR

El *Prestige*, amb 77.000 tones de combustible a bord acabà per enfonsar-se a 145 milles de la costa, massa prop per evitar la marea negra que tacà tota Galícia. Molts d'experts consultats i totes les organitzacions ecologistes creuen que el Govern no va prendre totes les mesures necessàries per evitar la catàstrofe. Si més no, la situació creada demostrà que no hi havia mitjans suficients. Les televisions mostraren un espectacle sorprenent i vergonyós: mariners que es mobilitzaven pel seu compte amb poals i pales com a úniques eines. Milers de voluntaris que no tenien equip. La catàstrofe ecològica es consumà i amb ella el drama humà d'una població que viu dels recursos marins.

L'arxipèlag de les illes Cies, l'últim paradís de la costa gallega, reserva d'aus i Parc Nacional, també va sofrir l'embat de la marea negra.

LA CATÀSTROFE DES DE LES BALEARS

El doctor del Departament de Química de la Universitat balear Ramon Bergueiro és un dels molts experts que afirmen que l'abocament a les costes gallegues "hauria estat menys dramàtic" si, entre altres mesures, la Xunta hagués acceptat el pla balear de contingència que li va oferir el Govern de les Illes Balears. Bergueiro, gallec de naixement, és un dels autors d'aquest pla per prevenir i lluitar contra els efectes d'un possible abocament d'hidrocarburs en aigües properes a la costa balear. Segons va explicar el conseller balear d'Interior, Josep Maria Costa, a les poques hores que es produís el primer abocament del *Prestige*, el Govern va oferir a l'Administració central i a l'executiu gallec aquest complex programa informàtic, que amb un treball previ d'adaptació, hagués servit per contrarestar algunes de les conseqüències més greus de l'abocament.

Segons Bergueiro, el perill no s'esvairà per ara, ni sols amb una hipotètica neteja total de la costa, ja que hi ha 70.000 tones de fuel dipositades al fons del mar a prop de 3.500 metres de profunditat, una profunditat en la qual no hi ha tecnologia suficient que pugui garantir que no es produiran nous vessaments. Tot el contrari: són del tot probables, perquè la corrosió dels dipòsits provocarà que "d'aquí a deu o quinze anys" la resta del combustible surti a la superfície i torni a contaminar.

Les Illes Balears disposen d'un pla d'actuació per a casos d'emergència, fruit d'un conveni signat el 1999 entre la UIB i la Conselleria d'Interior i que ha suposat la inversió de 90.000 euros per part de l'Administració autonòmica. Però es tracta d'un pla per intentar guarir el mal quan es produïxi, perquè aquest sigui el menys costós tant econòmicament com ecològicament, però que no evita el perill, que continuarà penjant sobre tots els països costaners mentre bucs com el *Prestige* naveguin. Per a Bergueiro, la primera mesura que s'hauria d'adoptar és la supressió de les "banderes de conveniència" i, en aquest sentit, com a mesura immediata, que la Unió Europea restringís els permisos d'aquests vaixells i elevàs el nivell d'exigència de les seves revisions periòdiques.

Per complir amb el compromís de Kyoto sobre l'emissió de CO₂ a l'atmosfera, la Unió Europea introduirà al "mercat" el dret d'emissió, una espècie de borsa de valor, que -segons els seus promotors- repercutirà en benefici de l'ecologia.

Poder contaminar valdrà doblers

GEA

Espanya emetia el 1999 poc més de tres-cents milions de tones de diòxid de carboni. Segons el Protocol de Kyoto, això li permetia incrementar un 15% les emissions fins al període 2008-2012, és a dir, 46,5 milions de tones addicionals cada any. Però l'economia espanyola ha registrat un fort increment en aquests darrers anys i això ha fet que superàs aquest sostre i que ara es vegi obligada a fer un esforç superior per poder complir el seu compromís, men-

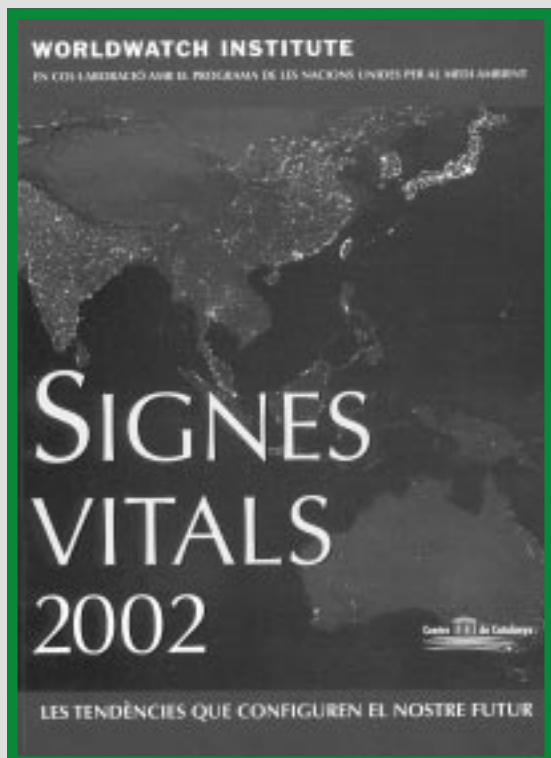
tre que el Regne Unit i Alemanya, gràcies als seus avanços tecnològics i al fet de partir des d'una posició més avançada ho tendran més fàcil. El resultat és que les companyies espanyoles, si s'aplica la nova normativa europea que hom vol que vigeixi a partir del 2005, es veuran obligades a comprar drets d'emissió a altres països excedentaris.

Comprar o vendre tones de diòxid de carboni aviat serà una realitat a Europa. Es crearà un mercat sense precedents que donarà beneficis ecològics, però també econòmics a llarg termini. Funcionarà com una borsa. Els ministres de medi ambient de la Unió Europea ja n'han discutit les línies mestres, que afectaran les cinc mil grans empreses europees l'activitat de les quals contamina l'atmosfera, que estaran obligades a participar en aquest mercat. Cada país membre de la UE els adjudicarà els drets d'emissió que consideri convenient i cada empresa podrà vendre'ls o comprar-ne.

Hom espera que aquesta iniciativa motivi l'aplicació de tecnologies més eficients, és a dir, que contaminin menys. Els acords de Kyoto preveuen obrir el mercat d'emissions a nivell mundial el gener del 2008. El sistema és innovador, però ni de prop fer-hi suposa la solució al problema. Si més no, els experts recorden que el causant del major volum d'emissions no són les fàbriques sinó el sector del transport i que per a aquest no hi ha previst cap mercat d'emissions.

Segle XXI, un segle sense treva

GEA

La publicació de *Signes Vitals 2002* ha significat l'enterrament de les darreres esperances que hom tenia davant el segle XXI. El 2001 havia despertat una il·lusió que ben aviat es va veure frustrada. Christofer Flavin, el president del Worldwatch Institute, l'editora de l'informe, no dubta a qualificar-lo d'"*annus horribilis*", atès que començà amb una de les alarmes més grans que mai no s'han produït a l'alimentació humana, les vaques boges, per acabar amb els atemptats contra les Torres Bessones i el Pentàgon. "Ben aviat -diu- es varen haver de deixar enrere les esperances sobre que el món havia entrat al segle XXI amb un període de pau i estabilitat".

Ni una cosa ni l'altra. El simple fet que 1.200 milions de persones visquin amb menys d'un dòlar al dia és suficient, s'hi diu, per distorsionar qualsevol aparença de tranquil·litat. Sobretot si tenim present que el món ha passat deu anys d'un extraordinari desenvolupament econòmic, però aquest creixement ha creat a molts de països un abisme entre rics i pobres que l'ha convertit en un factor d'inestabilitat.

Signes Vitals recull tot un seguit de dades sociològiques i econòmiques que interrelacionades -tot i que aparentment no hi estiguin- fan un retrat de com evoluciona la humanitat. Així, per exemple, en parlar d'alimentació l'informe recull que la collita de cereals ha estat, un cop més, per sota de la demanda, a pesar de les noves tècniques de conreu i que, d'altra banda, ha crescut de producció de carn i l'aqüicultura. Quant a energia s'incrementa lleugerament la utilització de combustibles fòssils i l'energia nuclear, mentre que creix la utilització de l'energia eòlica i solar, encara que en xifres absolutes el món encara sigui molt enfora d'un aprofitament real d'aquests mitjans. Però l'increment de la temperatura mitjana del planeta és un fet i les emissions de carboni assoleixen un nou cim.

Hom pot dir que vivim a un món contradictori, econòmicament cíclic. Ara som, segon recull *Signes Vitals*, a una etapa d'alentiment econòmic, que afecta tothom. El món globalitzat comercialitza menys, a pesar que ja tot és un mercat. La producció d'automòbils ha baixat respecte de l'any anterior, però s'ha de dir que se'n fabriquen quaranta milions. I, paradoxalment, cent milions de bicicletes. Bicycletes per una banda i per l'altra, ens referim a telecomunicacions, Internet, ja connecta cinc-cents milions de persones. Una de cada dotze persones del món. Un cop més el contrast: la població amb la sida continua augmentant, 62 milions de persones pateixen la malaltia.

El Govern ha comprat Son Real i ha anunciat l'adquisició de la zona humida de Maristany, dos espais amb els quals s'ha iniciat l'operació ecotaxa a Mallorca. En total hi ha 75 projectes vinculats a l'impost: compra i preservació d'espais naturals, rehabilitació de zones turístiques i, entre altres objectius, adquisició de patrimoni cultural.

El Govern durà endavant 75 projectes vinculats a l'ecotaxa, l'objectiu de la qual es "remodelar, rehabilitar zones turístiques i recuperar recursos, espais naturals i patrimonials de rellevància turística". Suposaran una inversió de cent milions d'euros, repartits el 65% per a Mallorca i el 35% restant per a les altres Illes. Entre els projectes més emblemàtics destaca la compra de Son Real i de Maristany, espais de gran valor ecològic i paisatgístic.

Son Real i Maristany, dos projectes emblemàtics de l'ecotaxa

GEA

Són Real és una possessió de quatre-centes hectàrees situada en una àrea natural d'especial interès entre els nuclis turístics de Can Picafort i Son Serra de Marina.

La finca, que compta amb una línia costanera de 1,7 quilòmetres de longitud, disposa d'antigues edificacions rurals amb 2.741 metres quadrats construïts. El seu principal valor paisatgístic i ecològic és, precisament, que la seva franja de costa està dins d'un dels sistemes dunars més importants de Mallorca, amb zones d'albufera, platges verges i la desembocadura dels torrents de Son Bauló i Son Real.

També compta amb un ric patrimoni arqueològic, amb dues necròpolis i un poblat talaiòtic, defenses militars contra els corsaris, un dolmen i coves amb soterraments de l'edat del bronze. I endemés també disposa d'un ric patrimoni arquitectònic i etnològic, ja que Son Real inclou construccions característiques de les velles possessions mallorquines, amb 1.945 metres quadrats d'habitatges i 795 metres quadrats d'altres edificacions d'ús agrícola.

Altres projectes d'interès ecològic inclosos a l'ecotaxa són la demolició de l'aparthotel Ditos de Cas Català i d'uns apartaments a Son Serra de Marina, així la remodelació d'alguns torrents que desemboquen a la badia de Palma i l'elaboració d'un pla per restituir pedreres situades prop de la Platja de Palma. També es potencia l'ús de la bicicleta com a vehicle alternatiu i es plantegen accions als establiments hotelers i d'oferta complementària per fer-los més ecològics.

D'altra banda, s'ha inclòs la compra i protecció d'alguns espais naturals de gran impacte mediambiental, com és la zona humida de Maristany, que té prop de 250.000 metres entorn d'Alcúdia, perfectament visible des dels nous accessos per carretera.

Precisament la seva construcció va originar una forta polèmica al seu moment perquè travessaven l'aiguamoll. Aquesta àrea d'alt valor natural està formada per llacunes i, encara que s'ha vist afectada durant anys pels continus abocaments d'enderrocs, conserva un extraordinari valor. El Govern hi vol instal·lar punts d'observació d'avifauna i regenerar tot l'aiguamoll degradat. L'Estat va encarregar fa set anys un avantprojecte amb aquesta mateixa finalitat, pressupostat en més de 18 milions d'euros, que mai no va arribar a executar-se.

Però no són les úniques inversions relacionades amb el medi ambient. També hi destaquen els projectes que rela-

cionen directament la preservació de l'entorn amb l'activitat agrícola o ramadera. Més de cinc milions d'euros procedents de l'ecotaxa es destinaran directament a l'activitat agrària. El conseller de Turisme, Celestí Alomar, destaca

Son Real.

durant la presentació dels projectes que aquesta actuació simbolitza el canvi del model, ja que "per primera vegada, el turisme fa costat al sector primari". El conseller d'Agricultura, Mateu Morro, recordà que "el 70% del territori insular és superfície agrària i que el seu sosteniment va més enllà de la producció agropecuària per convertir-se en element vertebrador del territori". Una d'aquestes propostes consisteix en ajudes per a la plantació o la reposició dels arbres de secà, com l'ametler, el garrover, l'albercoquer, les figueres i les oliveres. Igualment hi ha un projecte de promoció de pràctiques agrícoles respectuoses amb el medi ambient. I la creació de dos centres de transformació de productes agrícoles i ramaders autòctons, un dels quals s'ubicarà dins el Parc Natural de Llevant, a la finca pública de ses Alqueries. L'altre estarà lligat a l'escorxador municipal d'Artà i la seva activitat se centrarà en l'elaboració d'embotits artesans i productes carnis.

El Fòrum per a la sostenibilitat dóna pas a un pla d'acció

GEA

Al llarg del 2002 la Conselleria de Medi Ambient ha celebrat sis jornades monogràfiques sobre temes relacionat amb el desenvolupament social i econòmic de les Illes amb relació a la sostenibilitat. Ara ha de preparar el Pla d'acció, que d'acord amb les propostes del Fòrum, estableixi criteris, objectius i prioritats per a la societat balear.

L'objectiu final del Fòrum per a la sostenibilitat que s'ha desenvolupat al llarg del 2002 és arribar a un pla d'acció que estableixi els criteris, les fites i les prioritats perquè la societat balear -és a dir, tant la iniciativa pública com la privada- accedeixi a un model de desenvolupament "ecològicament, socialment i econòmicament més sostenible". El Fòrum, creat per iniciativa de la Conselleria de Medi Ambient, ha estat coordinat pel geògraf Ivan Murray, autor de l'estudi sobre la petjada ecològica de les Illes. Han estat sis jornades monogràfiques a Mallorca i altres, generals, a Menorca i Eivissa, sobre "com mesurar la sostenibilitat", "el model energètic i el canvi climàtic", "territori i sostenibilitat", "seguretat humana, alimentària i ecològica, producció, treball i sostenibilitat" i, la darrera, "planificació i gestió cap a la sostenibilitat ambiental".

El Fòrum s'ha fet coincidir amb el desè aniversari de la Cimera de la Terra de Rio i la seva reedició, enguany, a Johannesburg. El tema central va ser la sostenibilitat mundial i d'aquí que des de les Balears s'ha volgut posar el gra d'arena seguint el conegut eslògan ecologista de "pensa globalment i actua localment".

Ja a la primera jornada, tant el president Antich com la consellera de Medi Ambient, Margalida Rosselló, es referiren a la necessitat de preservar el medi ambient també com una necessitat tan social com econòmica per a les Illes Balears. El Fòrum per la sostenibilitat era obert a tothom. De fet, entre els convidats hi hagué tots els agents econòmics i socials, encara que no ha passat el mateix entre el públic assistent que, en la major part de casos, s'ha limitat a la presència dels col·lectius ja prèviament interessats i conscienciats.

UN DEBAT CIVÍC

L'objectiu del Fòrum era provocar un debat civíic sobre el tema i fomentar la participació ciutadana en la presa de decisions, per tal de "vetllar perquè les polítiques que es desenvolupin respectin els criteris de sostenibilitat, per tal de pro-

posar un pla estratègic que definís la política mediambiental de les Illes Balears per als pròxims deu anys". Per això mateix també es va crear el CASIB, el Consell Assessor per a la Sostenibilitat de les Illes Balears, que s'ha reunit en diverses ocasions.

Al llarg de les jornades es debateren aspectes de caràcter general i altres que coincidiren amb qüestions d'estricta actualitat. Així, per exemple, va ser especialment interessant el debat sobre el canvi climàtic. Segons el catedràtic de la UIB, Sergi Alonso, la Mediterrània pot ser una de les zones més afectades. La jornada coincidí amb

les imatges que subministraven les televisions sobre el despenjament de gel a l'Antàrtida i les inundacions, sorprenents i inesperades, de Tenerife. Un canvi climàtic que augura més pluja, però també períodes més llargs de sequera, segons Josep Enric Llebot, de la Universitat Autònoma de Barcelona. I les Balears hi contribueixen amb un consum energètic excessiu, fruit del seu model de desenvolupament i, molt concretament, d'un dels parcs automobilístics més densos del món i de la seva dependència del transport aeri.

CREIXEMENT EXCESSIU

Segons el biòleg Jaume Serrasolses no hi ha més solució que canviar el model energètic, és a dir, els hàbits de consum de la gent. A les jornades sempre hi va ser present el debat sobre el model econòmic de les Balears. El vicerector de la Universitat, Carles Manera, mostrà la necessitat d'introduir càlculs mediambientals a les anàlisis econòmiques. I, naturalment, el Fòrum també es va fer ressò del consum de territori registrat a les Balears en els cinc darrers anys, un període en el qual s'han construït 43.000 habitatges, mentre que la població resident s'incrementava en 130.000 persones. Segons els ponents, les mesures aplicades a les Balears per contenir el creixement urbanístic són insuficients.

Un creixement excessiu com el que han viscut les Balears en els darrers anys és insostenible i, a mitjan termini, podria crear problemes d'ocupació. Però una moderació del creixement no significa necessàriament pèrdua de llocs de feina. Fins i tot es pot créixer a determinats sectors. En aquest sentit la jornada dedicada a l'ocupació va ser prou indicativa de com els territoris insulars han de viure d'acord amb el seu entorn i substituir els models de creixement quantitius amb altres que prioritzin la qualitat de l'oferta. Un principi en el qual teòricament tothom, polítics, empresaris i sindicats estan d'acord. La conclusió és que no s'han de desapropiar els recursos. Entre altres coses, perquè -segons s'ha dit- una bona gestió ambiental també significa més estabilitat econòmica i més cohesió social.

Editades les ponències de les Jornades sobre la Mobilitat Sostenible

Les ponències que formaren part de les Jornades sobre mobilitat sostenible, que tengueren lloc el passat mes d'abril patrocinades per la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears i amb la col·laboració de l'Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA", Caixa de Balears, han estat editades en un recull que també inclou les del seminari *Educar per a una mobilitat sostenible*, celebrat aquell mateix mes a Can Tàpera i que fou patrocinat també per "SA NOSTRA",

amb la col·laboració de la Conselleria de Medi Ambient i de la d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

Ambdues iniciatives reuniren especialistes i estudiosos de la mobilitat, tema d'un gran interès a la nostra comunitat si tenim en compte que Balears té un dels parcs mòbils més densos de tota la comunitat europea i donat també que aquest fet s'agreuja a un territori insular amb un espai limitat on el cotxe ha esdevingut gairebé l'únic mitjà de transport.

El llibre ara editat inclou els treballs i les reflexions d'Alfonso Sanz Alduán, Ole Thorson Jorgensen, Regina Poth, Miquel Fermeñias Reus, Paz Hernández o Paco Tortosa, per citar-ne alguns, que a les seves exposicions introduïren termes tan actuals com el d'"estratègia sostenible del transport".

El treball de Carme Miralles, professora de geografia humana de la Universitat Autònoma de Barcelona, emmarca el transport en el desenvolupament i l'ordenació territorial, mentre que Sanz assenyala la moderació del trànsit com a pedra de toc per a la sostenibilitat.

Altres aportacions com les de Femenias, Hernández, Pérez, Antoni Marí o Pilar Vega exposen la situació actual de les diferents illes de Balears i de la ciutat de Palma. Mentre que estudiosos forans assistiren a aquestes jornades per aportar els seus parers i experiències sobre altres ciutats: Alemanya (Regina Poth) o de Madrid i Barcelona. Així, Mayte Capded explicà la creació de l'Autoritat de Transport Metropolità de Barcelona i Guillermo Vázquez es referí al cas de Madrid, amb l'anàlisi del Consorci Regional de Transportes d'aquella comunitat.

Per la seva banda Carles Fàbregas, director tècnic del Pla de coordinació i integració intermodal de transport de les Illes Balears, explicà les perspectives de Balears i el treball que es realitza per una mobilitat sostenible que porti un trànsit més fluid i segur amb velocitats moderades i incrementi la mobilitat en transport públic.

Altres ponències incloses són les referides a la recuperació del ferrocarril a Mallorca o a aspectes concrets de la nostra situació viària, com l'accés al campus de la UIB, a un moment que era un dels problemes puntuals que més preocupava els responsables del transport a la nostra comunitat.

"EDUCAR PER A UNA MOBILITAT SOSTENIBLE"

Aquest llibre es completa amb els treballs que es presentaren en el marc del seminari *Educar per a una mobilitat*

sostenible en les quals Isabel Maestre, coordinadora de l'Àrea d'Educació i Formació de la Fundació del RACC digué que "la societat també educa", i reflectí els programes que s'han duit a terme a la Fundació del RACC tant a les escoles com a les famílies quant a educació viària es refereix.

Una passa més enllà dona el treball de Marta Carranza, cap del programa de promoció de salut de l'Institut d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, qui parlà ja no d'educació viària sinó de l'educació per a la mobilitat. O el treball de Montserrat Oller, professora de didàctica de les ciències socials de l'Autònoma de Barcelona, que defensà que "educar per a la mobilitat és una ocasió per formar ciutadans".

Totes aquestes aportacions han estat recollides en un volum i traspassen així el marc presencial de les Jornades d'abril per poder ser aprofitades per professionals del món de l'educació, professors de primària i secundària així com professionals relacionats amb l'educació ambiental i viària, amb l'objectiu que puguin educar perquè els infants aprenguin a moure's d'una manera més respectuosa amb el medi ambient i amb les persones.

Trobada d'ornitòlegs a Eivissa

Joan Mayol

Entre els dies 1 i 3 de novembre es va dur a terme una trobada d'ornitòlegs balears a les illes d'Eivissa i Formentera, organitzada pel GOB Mallorca i el GEN-GOB d'Eivissa. Hi participaren cinquanta persones, de totes les Balears, que dedicaren dos dies a intercanviar informació científica, resultats de treballs de conservació i a debatre aspectes organitzatius, com són publicacions, campanyes d'anellament i tasques coordinades. Es presentaren una desena de ponències i se celebraren tres taules rodones. Igualment, s'hi va presentar un CD Rom en el qual es recullen les intervencions que s'han efectuat al ForumAus (fòrum permanent de debat sobre aus de les Balears que manté el GOB), i que suposa milers de dades sobre aquest grup zoològic. Els congressistes trobaren temps per recórrer una part dels parcs de Cala d'Hort i ses Salines, i per efectuar una visita a Formentera, on foren acollits pel batle, amb el qual recorregueren els penyals de la Mola, on hi observaren alguns centenars de virots, una de les espècies més amenaçades de les Balears.

Entre les conclusions de la reunió, val la pena assenyalar que s'ha constatat com algunes espècies amenaçades evolucionen positivament, però que en altres casos (especialment els de la milana i el virot) és necessari in-

crementar els esforços de protecció. També s'ha constatat com moltes petites espècies d'ocells, lligades a conreus, pateixen una recessió generalitzada. Les conclusions organitzatives apunten la necessitat de potenciar els programes de voluntariat i de participació en les tasques d'observació ornitològica, impulsades pel GOB.

La trobada va ser patrocinada pel Consell Insular

Els ornitòlegs trobaren temps per recórrer

Cala d'Hort.

d'Eivissa i Formentera, la Conselleria de Medi Ambient i la navillera Balearia.

Per a més informació, visitau la web del GOB: www.gob-mallorca.com

EXPOSICIONS

Els arbres i els arbusts al servei de l'home

L'exposició "Etnobotànica a les Balears" que s'ha pogut veure a sa Punta des Molí de Sant Antoni de Portmany, i que ara roman oberta a la Sala de Cultura "SA NOSTRA" de Sant Francesc de Formentera, mostra la utilitat dels arbres en el decurs de la nostra història.

Durant el gener i febrer del 2003 els eivissencs i formenterers poden veure l'exposició *Etnobotànica a les Balears* a diferents espais de les Pitiüses.

La mostra presenta les espècies vegetals més representatives de les Balears i pretén destacar la importància i les utilitats que es donava antigament a aquestes espècies. Algunes d'elles, si no totes, formaven part de la vida quotidiana dels nostres majors. Una manera de reflexionar sobre l'ús que feim de la natura, sobre si és racional o si són lícits i sostenibles els interessos econòmics que la duen a situacions de desequilibri, de malbaratament i d'extinció.

Les espècies incloses a aquesta exposició: alzina ametller, boix, bruc, cireres, figuera,

garballó, lladoner, olivera, poll, teix, taronger dolç, savina... permeten un estudi de les seves característiques i usos i en el recorregut per l'exposició també es poden identificar molts dels estris fabricats amb aquestes matèries primeres. Una manera de donar a conèixer aquests recursos als més joves, quan el coneixement sobre les seves utilitats ja no es transmet com antigament de pares a fills de manera oral, sinó que a la nostra societat s'han abandonat com a conseqüència dels canvis de necessitats a què ens ha sotmès l'evolució així com de la incorporació de nous materials més asèptics i duradors.

A Eivissa l'exposició inclou un recorregut botànic per als escolars que mostra als alumnes la variada mostra de plantes existents al

Exposició a sa Punta des Molí (Sant Antoni de Portmany).

jardí de sa Punta des Molí. Així mateix, l'activitat ofereix una visita al molí, la sinia i el trull, i es completa amb un taller de fabricació d'essències que els infants podran emportar-se a casa.

L'etnobotànica és una disciplina que estudia científicament els usos que l'home ha sabut donar als recursos vegetals que ha tengut al seu abast al llarg de la història de les civilitzacions. Aquesta exposició ha estat produïda per la Fundació "SA NOSTRA" amb la col·laboració del Jardí Botànic de Sóller i la Conselleria de Medi Ambient, es presenta per primera vegada a Eivissa gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Antoni de Portmany i al GEN-GOB Eivissa.

Nou material didàctic per experimentar l'agricultura a sa Canova

Sa Canova

Experimentam l'agricultura és el títol d'un nou material didàctic que s'ofereix al Programa d'activitats educatives de "SA NOSTRA" a partir de gener del 2003.

Aquesta activitat pretén donar a conèixer la tasca que es desenvolupa a la finca agrícola experimental de sa Canova, situada al terme municipal de sa Pobla. De fet, aquesta activitat és la síntesi de dues unitats didàctiques ben conegudes per la comunitat escolar des del curs 95-96, Jornada Agrícola i Investigam. *Experimentam l'agricultura* les substitueix i adapta els continguts a la realitat actual de la finca de sa Canova.

L'objectiu d'*Experimentam l'agricultura* és donar a conèixer la feina que es fa a sa Canova, una agricultura basada en la investigació i en l'estudi dels cultius per fer una agricultura sostenible i respectuosa amb el medi ambient. Per una banda, els alumnes treballaran el concepte d'agricultura integrada, que incorpora el reg per degoteig que consumeix menys aigua, el sistema de fertirrigació que permet disminuir les dosis d'adobs i evitar la contaminació dels aqüífers; la lluita contra les plagues que discrimina el problema i actua

únicament i exclusivament sobre ell, no sobre tot l'entorn... I per l'altra, el concepte d'agricultura ecològica, com un sistema que no utilitza adobs químics ni plaguicides.

Experimentam l'agricultura permet als alumnes establir contacte amb el medi agrícola, un entorn força desconegut pels escolars. Reconèixer les hortalisses de l'hort; descobrir arbres fruiters tradicionals de les cases de fora vila, avui pràcticament desapareguts: la nesplera, el ginjoler, el magraner, l'atzaroler...; jugar amb els gusts i les olors de les plantes aromàtiques, per descobrir els seus usos en cosmètica, en cuina i també en medicina; conèixer què necessiten les plantes cultivades per créixer, com funcionen els hivernacles, noves tècniques agràries com els cultius hidropònics... En definitiva, apropar-se a un món desconegut del qual depèn la nostra alimentació i altres elements d'ús quotidià, que cal conèixer i valorar.

L'activitat s'adreça a l'alumnat de 2n i 3r cicle d'educació primària i al de secundària i consisteix en una visita guiada a sa Canova. Per al seu desenvolupament s'ha editat una guia del professorat, que conté a més dels

objectius i continguts a assolir tot un recull d'informació per preparar la visita i dur-la a terme de la manera més satisfactòria. També s'han editat dos quaderns de l'alumnat, un per al nivell de primària i un altre per a secundària. Els quaderns estan estructurats en tres parts, la primera part consta d'informació i activitats que introdueixen els conceptes necessaris i permeten preparar la visita. La segona part es desenvolupa amb els monitors el dia de la visita i finalment hi ha unes activitats per sintetitzar i treure conclusions de nou al centre escolar.

La visita a sa Canova serà atesa per un equip de monitors/res que dirigirà l'activitat. La visita pot ser només de matí (de les 10 a les 13'30 h.) o de tot el dia (de les 10 a les 16 h.). En cas de triar l'opció de tot el dia, l'activitat es complementa amb la realització pràctica de tasques agrícoles, que poden variar segons el dia: recollir taronges, fer feina a l'hort, preparar planters d'hortalisses...

Els centres interessats poden sol·licitar aquesta activitat al Servei d'inscripcions de "SA NOSTRA" (tel. 971 401001), on podran reservar un dia per realitzar la visita a sa Canova i rebran el material editat, una guia per al professorat i un quadern per a cada alumne.

Parc Natural de cala d'Hort, cap Llentrisca, sa Talaia i les reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de ponent

El Parc Natural de cala d'Hort, cap Llentrisca, sa Talaia i les reserves naturals d'es Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent es localitza al sud-oest de l'illa d'Eivissa al terme municipal de Sant Josep de sa Talaia. El territori protegit comprèn illots, medi marí, penya-segats, torrents, platges, camps de conreu, boscos i importants massissos muntanyosos. Una característica fonamental del parc és que inclou les màximes alçaries de l'illa, amb els 487 metres de sa Talaia i altres elevacions importants com el Puig Llentrisca de 419 metres o el Picatxo de Migjorn de 382 metres a's Vedrà.

La principal característica del paisatge és la seva diversitat, que pot contemplar-se des de les diferents elevacions que el conformen.

Els illots que inclou estan catalogats com a àrees de protecció estricta dins del parc -a més dels farallons- són deu illots que es concentren en dos grups: es Vedrà, es Vedranell i s'Escull de cala d'Hort; i els illots de Ponent (Conillera, Bosc, ses Bledes i s'Espartar).

ES VEDRÀ

La mola que neix de l'aigua cristal·lina de la mar eivissenca pot ser la imatge de l'Eivissa que tots volem, d'una Eivissa que vol recuperar-se o si més no acabar de perdre's.

Els illots són tresors naturals d'incalculable valor on conviuen aus marines, sargantanes endèmiques i nombrosos invertebrats, a més d'una flora d'una sorprenent riquesa. Alguns d'aquests illots han comptat, al llarg de la història amb assentaments humans, i així ho confirmen els vestigis del seu pas per ells, com són els fars o les restes de sitges.

FRENAR LA URBANITZACIÓ

El procés de creació del Parc Natural de cala d'Hort, cap Llentrisca i sa Talaia va començar amb l'Ordre de protecció cautelar de l'àrea de cala d'Hort de Sant Josep de sa Talaia (Eivissa) i d'iniciació del PORN de la zona i la posterior resolució de la consellera de

Medi Ambient sobre la delimitació de l'àmbit d'estudi, tot això motivat per la situació de perill de deteriorament que suposaven determinades actuacions urbanístiques de gran envergadura, així com la dinàmica d'urbanització dis-

persa indiscriminada sobre una zona d'alt valor ambiental i natural.

El PORN va ser aprovat inicialment per l'acord del Consell de Govern de 29 de juny del 2001 i s'hi proposà la declaració de Parc Natural per a tota l'àrea implicada.

L'extensió de l'àmbit d'estudi va augmentar cap al nord-est per incloure les serres de ses Roques Altes i sa Talaia: es va incorporar així a la zona protegida cautelarment una àrea de gran valor ecològic i paisatgístic. La major part de tots aquests àmbits inclosos els illots estava declarada com a Àrea Natural d'Especial Interès per la Llei 1/1991, de 30 de gener; d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears.

Iniciat el període d'informació pública es dugueren a terme tot un seguit de contractes i reunions amb les propietaris i altres interessos socials im-

plicats, com també amb l'Ajuntament de Sant Josep i el Consell d'Eivissa i Formentera, en els quals es presentà el PORN aprovat inicialment i es recolliren les diferents aportacions i els suggeriments. Paral·lelament s'instal·laren

taules informatives de caire rotatiu per tal de promoure la participació pública i de difondre les continguts del PORN durant un mes on es realitzaren 64 consultes.

Acabat el procés d'informació pública, durant el qual es recolliren un total de 36 al·legacions, es va aprovar definitivament, per acord del Consell de Govern de 15 de febrer de 2002.

PATRIMONI

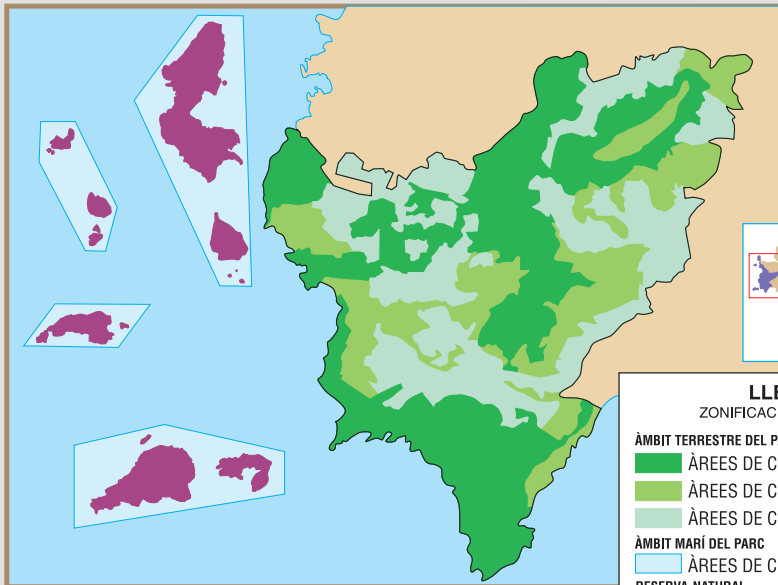
Són nombrosos els valors etnològics que es distribueixen per tot el territori (la majoria lligats al món rural): pous, cases pageses, sitges, parets seques, etc. També hi destaquen altres construccions de gran bellesa, com els fars dels illots o la Torre des Savinar. Però és, sens dubte, la riquesa arqueològica la que més caracteritza l'espai, amb restes de jaciments importants, entre els quals destaca l'establiment púnic de ses Païsses de cala d'Hort.

Parc natural de cala d'Hort, cap Llentrisca i sa Talaia

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Conselleria de Medi Ambient

Espècies més importants:

Vegetació: El parc compta amb molts d'endemismes: *Asperula pauii*, *Genista dorycnifolia* subsp. *dorycnifolia*, *Silene hifacensis*, *Diplotaxis ibicensis*, *Teucrium cossonii* subsp. *punicum* i *Limonium* sp., entre altres. La flora submergida hi està representada per extenses praderies de fanerògames marines entre les quals es remarcable l'espècie endèmica de la Mediterrània, la posidonia oceànica.

Fauna: Com a tots els indrets litorals verjos, hi destaquen les importants colònies nidificants d'aus marines i rapinyaires: el virot (*Puffinus mauretanicus*), la gavina de bec vermell (*Larus audouinii*), el falcó marí (*Falco eleonorae*) i el facó pelegrí (*Falco peregrinus*).

També són representants importants de la fauna a aquest indret la geneta d'Eivissa (*Genetta genetta isabellae*) i altres endemismes com ara els caragols del gènere *Trochoidea* i les subespècies de sargantana dels illots.

L'àmbit marí té uns fons molt ben conservats, amb gran diversitat de substrats, on es poden observar espècies tan emblemàtiques com ara els dofins (*Tursiops truncatus*), els anfosos (*Epinephelus* spp.) o les gorgònies (*Gorgonia* spp.).

Superfície:

L'extensió del Parc Natural és de 2.773,31 ha (2.208,81 ha terrestres i 564,50 ha marines). La reserva natural des Vedrà i es Vedranell té una extensió aproximada de 79,39 ha, i 154,94 ha la dels illots de Ponent. Les reserves es troben situades dins l'àmbit del Parc Natural.

Declaració:

Declaració del Parc Natural de cala d'Hort, cap Llentrisca i sa Talaia i reserves naturals d'es Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent. Decret 24/2002, de 15 de febrer de 2002.

Autoritat de gestió:

Els òrgans de gestió del Parc estan constituïts per l'Autoritat de Gestió i la Junta Rectora. L'administració i la gestió de les funcions del Parc Natural corresponen a la Conselleria de Medi Ambient. L'Autoritat de Gestió és un òrgan constituït per cinc membres: la consellera de Medi Ambient n'és la presidenta, el director general n'és el vicepresident i en són vocals un representant de la Conselleria de Medi Ambient, un representant del Consell d'Eivissa i Formentera i un representant de l'Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia. La Junta Rectora del Parc és un òrgan on hi ha una àmplia representació dels sectors implicats en el Parc. Així, constitueixen la Junta Rectora 29 membres que representen entre altres sectors, d'agrícola, el pesquer, els caçadors, els veïns, els sindicats, les organitzacions de conservació de la natura, els agents turístics, etc., i representants de les administracions local i autonòmica.

Hàbitats més importants:

Els illots constitueixen per si mateixos hàbitats peculiars, i s'inclouen al Parc com a àrees de protecció estricta. Hi també destaquen les comunitats litorals, forestals, de torrents i les dels camps de conreu.

Serveis i direccions d'interès:

Conselleria de Medi Ambient.
Av. de Gabriel Alomar i Villalonga, 33
07006 Palma de Mallorca
Tel. 971 17 68 00
www.caib.es

Normes del parc:

La totalitat del parc és sotmès a unes normes generals que volen servir perquè la seva preservació sigui real i en puguem gaudir sense fer-lo malbé. Les visites han de respectar en tot moment els camins i vials públics. No es pot atracar als illots, especialment durant l'època de cria de les aus (abril-juny) i menys encara no és permès desembarcar-hi. Per practicar pesca submarina s'ha de demanar un permís a l'administració del parc.

